

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת מונח (טו) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן בהצ' פסוק – היקף השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

1.1 שמות בא י, א

שמות בא י, ז:
וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶי פְרַעֲה אֱלֹהֵי עַד-מֵתִי יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֵׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם הַיְיָרָם תַּדַּע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:

שמות בא י, ז: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֱלֹהֵי עַד-מֵתִי יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֵׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם הַיְיָרָם תַּדַּע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:

[שכל טוב (בבורא)] (שמ' בא י, ז): וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֱלֹהֵי. לפרעה: **עַד-מֵתִי יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ**. כלומר האיש משה, דכתיב ביה כי זה משה האיש (שמות לב א), כל מה שאנו מתגרים בו הרי אנו נוקשים, אין לך להקפיד, אלא **שֵׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה'** אֱלֹהֵיהֶם. והחזק בנשים ובטף כדי שיחזרו האנשים: הטרם ה' נפתחת ונחטפת שהמלה לשון תימה. ויש לפרש כל תיבות טרם שבמקרא במקום עדיין לא, כלומר העדיין לא ידעת כי אבדה מצרים לגמרי, ואח"כ אתה משלחם, כי יש לך לשלחם קודם שתאבד מצרים: **וַיֹּאמְרוּ – תרסא, ע"פ [שכל טוב (בבורא)]** בתפקיד מחיצה להפריד בין אנשים ובין משפחותיהם, אלא **שֵׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה'** אֱלֹהֵיהֶם. והחזק בנשים ובטף כדי שיחזרו האנשים:

ע"פ **[התורה"מ]** ע"ז שיחסו לה טובה עבדו בשמחה אנשים נשים וילדים, ע"ז שיחסו לה רעה עבדו בקרבנות לפייה ורק מבוגרים שמא תדרוש מהם קרבנות ילדים. לכן עבדי פרעה ואח"כ פרעה אמר להם שלטובתם ילכו רק הגברים לעבודה בקרבנות.

[מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה א]

ויהפך לבב פרעה וגו', לשעבר **וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֱלֹהֵי עַד-מֵתִי יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ** ועכשיו ויהפך לבב פרעה ועבדיו ויאמרו מה זאת עשינו וגו' אמרו אלו לקינו ולא שלחנו כדי הוא לנו אלא לקינו ושלחנו או אלו לקינו ושלחנו ולא היו נוטלין ממונינו כדי הוא לנו אלא לקינו ושלחנו ונטלו ממונינו.

[רש"י] (שמ' בשלח י, ז): ויהפך – נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם **(שמ' בא י, ז)** קומו צאו מתוך עמי, ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו **(שם י, ז): עַד-מֵתִי יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ**, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום:

יהוה זה לנו למוקש - קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, לכתחילה עבדי פרעה יעצו לשלחם ובפועל אחרי ששילחום התחרטו על שילוחם. **וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֱלֹהֵי** – תרסא קדמא ואולא רביע, פרט (א) וכלל ופרט (ב) המפרט פרט (א), כלל סוגר.

פרט (א) מרמז על שיעור זמן גאולה, קדמא ואולא כעין כלל מלמד על אי הודאות של הידיעה של זמן הגאולה מתוך פרט (ב) – רביע, ארבע זמנים אפשריים לגאולת מצרים מנקודת הפתיחה: לפי 430 שנה בברית בין הבתרים, לפי 400 שנה מהבשורה על לידת יצחק או מלידת יצחק, 400 שנה מירידת יעקב ובניו למצרים, זמן בעיתה או אחישנה. והמשכו מראה על אי הודאות, מפני שתבנית הטעמים של הקרא **יהוה זה לנו למוקש** - קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, מרמזת על לכתחילה ובפועל.

וַיֹּאמְרוּ - תרסא, בתפקיד שיעור, זמן יציאת מצרים. רמזים לכך במלים: **הַיְיָרָם תַּדַּע**
הַיְיָרָם - כמו **(בר' וירא יט, ד) טרם ישכבו** - נאמר במלאכים אצל לוט בסדום בלילה אחר יום הבשורה על לידת יצחק, מאז ועד זמן הפסוק כמעט ארבע מאות שנה

תַּדַּע – כמו **(בר' לך-לך טו, יג) ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם** - נאמר בברית בין הבתרים לאברהם אבינו ומאז ועד זמן הפסוק כמעט ארבע מאות ושלושים שנה. אלא שגם בני ישראל לא ידעו האם משך הזמן הזה הוא מברית בין הבתרים, מהבשורה הלידה או הלידה של יצחק, או מירידת יעקב ובניו למצרים שזה היה 190 שנה אחרי לידת יצחק ולכן שנת מכות מצרים היא השנה ה-210 לירידתם למצרים ויש הדורש שאכן לא מלאה הגזרה של 400 שנה ושלוש הגלויות הבאות משלימות אותה.
עֲבָדֵי פְרַעֲה - קדמא ואולא, ג' קדמא ואולא עולה מאה ותשעים שנה, כדרש על **(שמ' א, יד) וימררו את-חיייהם** - קדמא ואולא, שהקב"ה קירב את הקץ ב-190 שנה בגלל שהעניו במצרים כמעט כילה את בני ישראל מבחינה רוחנית - אמונה בה' **יהוה זה לנו למוקש שלח את-האנשים** – כלל סוגר המרחיב לגאולה עתידית ע"י תבנית פעמיים זקף בין שני קיסרים, בתפקיד הקש ודבר החוזר וקורה. השאלה היא על התמשכות זמן גאולת מצרים ומזה הקש על זמן הגאולה העתידה אחרי הגלות הרביעית.

יהוה זה לנו למוקש - קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, לכתחילה ובפועל **לכתחילה** עבדי פרעה ופרעה ידעו, שבני ישראל באו למצרים לתקופה מוגבלת כמו שאמרו **(בר' ויגש מז, ד) לגור בארץ באנו**, לגור ולא להשתקע.

לכתחילה בני ישראל ידעו שגרותם במצרים לתקופה מוגבלת של ארבע מאות או ארבע מאות ושלושים שנה, כנדרש על בני אפרים שטעו בחישוב הקץ וכאשר פרצו מצרים הומתו בידי הגתים (הפלשתים). השאלה הפשוטה היא **עַד-מֵתִי** הגלות **בפועל?**

(שמ' בא י, ז): עַד-מֵתִי – מקף כבורר בין משמעות "מתי" (א) זמן מסוים ו- (ב) תקופת זמן כמו ב-**(משלי ו, ט) עַד-מֵתִי עֲצָלוּ תִשְׁכַּב מֵתִי תָקוּם מִשְׁנַתָּה**: כאן תקופת זמן. **עַד-מֵתִי** – פשטא, מיוחדת ועצמאית, ואחריו תבנית פעמיים זקף בין שני קיסרים, בתפקיד הקש ודבר החוזר וקורה. השאלה היא על התמשכות זמן גאולת מצרים ומזה הקש על זמן הגאולה העתידה אחרי הגלות הרביעית.
יוסף גילה לבני ישראל כי הגואל יבוא עם המלים **פקד יפקד**, השאלה מתי זה יהיה **בפועל** בעיתה או אחישנה.
וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֱלֹהֵי - היות **ולכתחילה** ידוע שזמן שהותם של בני ישראל במצרים מוגבל, מכות מצרים מרמזות שעכשו הזמן **בפועל** לשחררם ולא לאבד את מצרים,

הַיְיָרָם תַּדַּע כִּי - ר"ת תכ"ה שם ה' שבו מעניש, כנדרש במשה כאשר אמר **(שמ' ב, יג) למה תכה רעך** שהכה המצרי בשם זה.
וַיַּעֲבְדוּ - טפחא ללא מרכא **אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם** – מונח אתנח, רבוי הגבלות למעט כל אופן עבודה שלא לה' א-לקינו

לכתחילה עצתם בסופו של דבר הועילה ובשיא החורבן האישי (מכת בכורות) פרעה גירשם ביד חזקה בלי שטר שיחרורו, כדי שבני ישראל לעולם לא ישכחו ענויהם, ששיחרור מרצון משכיח מן העבד את צערו ויתפסו עם מצרים **[ספר הפרשיות הרב כ"טוב]** אבל **בפועל** כאשר גילו כי אבדו כל ממונם התחרטו, וכולם רדפו את בני ישראל לתוך מפתלם המלאה בקריעת ים סוף וזה היה חורבן מלא של מצרים כי כשם שאלו לוקים על הים כך הנשארים במצרים לוקים על היבשה.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדני (טור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' ששנויה לגודל, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקרה** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה: **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה: **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

שמות בא יב,ב: החדש הזה לכם ראש חדשים

ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

החדש הזה לכם - דרגא תביר טפחא

החדש - דרגא בצורתו מצביע מעלה אל **הנה** - תביר - צורת לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש. וגו' ימינה. כפי' [רש"י] **החדש הזה** - הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש. וגו'

הנה - נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה בריקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. הקב"ה הראה לו באצבע (טט) – במדרש ואמר אצבע יד ימין, הסמוכה לאגודל)

[בבלי ראש השנה כב,א] גמרא. אמר רבי לוי: מאי טעמא דרבי שמעון - דכתיב (שמות יב ב) **ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. החדש הזה לכם** ... - עדות זו תהא כשרה בכס. - ורבנן: עדות זו תהא מסורה לכם.

החדש הזה לכם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים בנושא מסוים שלגבי כולם חל ענין או ההלכה של **ראש חדשים**. קבוצת הפרטים כאן דייני בית דין כמוכם, וגם שני עדים כמוכם לענין קביעת ראשי חדשים **ראש חדשים**.

[תורה תמימה פרשת בא]

לכם - [מהו לכם], עדות זו תהא מסורה לכם, [מכאן שקבלת עדות החדש וקדוש החדש - לבית דין מסורה] [ר"ה כ"ד א']:

לכם - אין היחיד מקדש את החדש אפי' מומחה לרבים, שהרי אין לך מומחה לרבים בישראל כמשה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך, שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם⁸ [שם כ"ה ב']:

החדש הזה לכם - דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים בנושא קידוש החדש (דיינים, מראות לבנה), התביר ממעט את כל ישראל ומותיר רק את בית הדין אבל לא ליחיד מומחה כי הטפחא מרבה מומחים לקידוש החדש. כמו כן אפשר להבין מפירוש **[כלי יקר]** שלכל חדש יש מראה לבנה משלו, כלומר הטפחא מרבה מראות לבנה בחידושה.

[ירושלמי ראש השנה פ"ב ה"ד (וילנה יב ה)] ... אמר רבי חייה בר בא ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר מעדין עליו

טט - **החדש הזה לכם** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים המצטרפים לנושא אחד, כאן חלקי לבנה לקידוש החדש, הנראים בסדר זמן, בחלקים.

דרגא – ראה התחדשות בסדר זמן של ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר,

תביר – בגלל העננות ראה אותו בחלקים

טפחא – רבוי החלקים מצטרפים ביחד לראיה אחת

סיכום: בפסוקנו דרגא הצביעה למקום או ענין מסוים, כאן מהארץ ללבנה,

תבנית דרגא תביר טפחא קבוצת פרטים מסוימים המתקיימים בעת ובעונה אחת, בית דין מומחים לקידוש החדש, מראות לבנה במולדה.

תבנית דרגא תביר טפחא סדר זמן לראית מולד הלבנה בחלקים המצטרפים ביחד לראיה שלמה.

שמות בא יג,ג - ד: פסוק שלישי בפרשת קדש לי כל בכור

[ג] ויאמר משה אל-ה'עם זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבריים פי פתוך וד הוציא ה' אתכם מזה

ולא יאכל חמץ:

[ד] היום אתם יצאים בחדש האביב:

[בבלי פסחים כח,ב] רבי יוסי הגלילי אומר: מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד - תלמוד לומר **(שמות בא יג,ג) וְלֹא יֵאָכַל חֻמֶּץ**: וסמך ליה **(שמות בא יג,ד) הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים**.

רש"י הכי גרסינן: חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו, מנין לפסח מצרים - שלא נהגו בו איסור חמץ אלא יום אחד.

תלמוד לומר לא יאכל חמץ וסמך ליה היום אתם יוצאים - לא יאכל חמץ היום.

שמות בא יג,ג ... ולא יאכל חמץ: [ד] היום אתם יצאים

ולא יאכל חמץ – מרכא טפחא סלוק, מרכא טפחא מרבה, מה היא מרבה? נלמד מהסילוק המאפין אותה, איסור אכילת חמץ לדורות.

הסלוק גם ממעט, להודיע כי רק חמץ נאסר ולא דברים אחרים.

היום – טפחא בראש פסוק, בתפקיד שמתפשט אפיון ממנה אלפניו. האפיון הוא כדרשת ריה"ג כי פסח מצרים - נהגו בו איסור חמץ יום אחד. זה היה הצוו, ולמעשה לא אכלו חמץ בשלושים יום הבאים ובט"ו אייר ירד המן, ואם לא היה להם תבואה אז גם לא אכלו חמץ עד

בואם אל ארץ כנען.

שמות בא יג,ה:

[ה] והנה כי-יביאך ה' אל-ארץ תפניני ותחתי ותאמרי ותחני ותבוסי אשר נשבע לאבתך לנתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדתך

את-העבדה הזאת בחדש הזה:

אל-ארץ תפניני – מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור והם מושפעים ו/או משפיעים על **והיה כי-יביאך ה'** - מונח מונח פזר, כעין

שלוש פזר שענינו דרוש למקום אחר ואם צריך גם למקומו (ומפאת הקיצור לא מוסבר בפרסום זה)

אל-ארץ תפניני – מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור, מלפניו ומאחריו.

מלפניו ע"פ **[תורה שלמה מה]** מהפסוקים יג ג – ד לומדים על עבור השנה שיהיה הפסח **בחדש האביב** (טט - **של ארץ-הכנעני**) כי

אכילת חמץ אסורה אחרי יום תקופת האביב, **[כסף משנה ה' קידוש החדש פ"ד]** אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני אביב שלא

הגיע או מפני התקופה שלא יהא אביב בתקופה חדשה שהם עיקר זמני העיבור מן התורה

מאחריו ע"פ **[רמב"ן]** - ע"פ רבותינו על **[ספרי דברים כו ט]** וגם כמובא ב-**[תורה שלמה]** ארץ חמישה עממים הנמנים בפסוק היא

ארץ זבת חלב ודבש, וארץ הפריזי והגרשי הלא מוזכרים בפסוק היא פחותה מארץ המוזכרים אבל ביחס לשאר הארצות גם היא ארץ

זבת חלב ודבש.

אַרְץ זַבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ - תביר מרכא טפחא אתנה או סלוק, נמצא בתורה כשמונה פעמים, ויש מופעים בטעמים אחרים

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות, פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דוגמאות למיעוטים הנלמדים במקומות שונים: [מגילה ו' א'] וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש ... ריש לקיש ... ציפורי ששה עשר מילין על ששה עשר מילין ... רבי יוחנן ... עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי מדברי שניהם עולה שרק חלק מארץ-ישראל בבחינת ארץ זבת חלב ודבש

דברים כ"ט-ל' ויבאנו אל-המקום הזה ויפתחו לנו את-הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש:

פרשת הבאת בכורים, ריה"ג ממעט ביכורים לארץ-ישראל מערבה לירדן.

ויקרא ב"א: כל-המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל-שאר וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה לה':

[בבלי בבא בתרא יח] סמיכת חרדל לכוורות דבורים, מזיק הדבש, לכן יש להרחיקו, אפילו זרע החרדל בהיתר, כגון שזרע בחצי שדה ואח"כ מכר חצי השדה השני. ארץ זבת חלב ודבש, ארץ – תביר, להודיע שלא כל זריעה בארץ מועילה לדבש ולכן צמח כמו חרדל המזיק לדבורים ולדבשם לרבנן יש להרחיק. לרבי יוסי לא צריך להרחיק כי סבור כי הגזיק בעל הדבורים ירחיק עצמו.

ב"ה טוב טעם ודעת (ט"ו) כ"י במצותי האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; מצצת ההשערות; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תבר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג; מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.2 שמות בא י, א (התשע"ב)

שמות בא י,ב: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁוֹן הַחֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

ירושלמי ראש השנה פ"ב ה"ד (וילנה יב ה) ... אמר רבי חייא בר בא ראו אותו יוצא מענין זה ונכנס לתוך ענין אחר מעדיין עליו טט - **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם** – דרגא תביר טפחא, קבוצות פרטים המצטרפים לנושא אחד, (א) חלקי לבנה לקידוש החדש, נראים בסדר זמן, בחלקים. (ב) **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם** – דרגא תביר טפחא, קבוצות עדים ממקומות שונים המצטרפים לעדות אחת של חידוש לבנה, וזה יוצא מן הכלל העדויות שאין עדים ממקומות שונים מצטרפים.

רש"י בבלי ערכין ח,ב, ט,ב

חודש לבנה אורכו 29 יום 12 שעות ו-תשצ"ג (793) חלקים

שנת לבנה אורכה 354 יום 8 שעות ו-תתע"ו (876) חלקים

רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ו הלכה ב

היום והלילה ארבע ועשרים שעות בכל זמן, שתיים עשרה ביום ושתיים עשרה בלילה, והשעה מחולקת לאלף ושמונים חלקים, ולמה חלקו השעה למנין זה, לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע ושמיני ושליש ושתיים וששית וחומש ועישור, והרבה חלקים יש לכל אלו השמות.

בראשית נח ת,יג - יד: [יג] וַיְהִי בְּאַחַת וָשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לְחֲדָשׁ חֲרָבוֹ הַמִּינִים מֵעַל הָאָרֶץ

וַיִּסַּר נֹחַ אֶת-מִכְסֵה הַתַּהֲבֹה וַיֵּרָא וַהֲמָה חֲרָבוֹ פְּנֵי הָאֲדָמָה: [יד] וּבְחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לְחֲדָשׁ יָבִשָׁה הָאָרֶץ: בשנת המבול המאורות והכוכבים לא שימשו כלל. אפשר שהכוונה שלא שימשו רוב השנה עד לאחד בתשרי שהוא ראש השנה לתולדות העולם שזאת אפשרות כך להבין את הפסוק **בראשית נח ת,יג**. מאחד לחודש תשרי החלה הלבנה לפעול וטעם מלת **וַיְהִי** – תלשא, מרמז לדרוש שיעור כלשהו בהמשך הכתוב.

נוסף לכך את תבנית הטעמים של הכתוב **שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לְחֲדָשׁ** - רביעי ... זקף-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, אפשר שבא לפרש על אורך חודש לבנה, ללמד כי ביום ל(מ"ד של) **חֲדָשׁ** (לבנה, היינו ביום ה-30 מהמולד הקודם) **בְּשִׁבְעָה** שהג' שלה **אֶחָד** (היינו בתוך השעה ה-13 ביום) וביתר דיוק אחרי תשצ"ג חלקי שעה מתחילת השעה ה-13, חלקים המרומזים בג' המלים **לְחֲדָשׁ חֲרָבוֹ הַמִּינִים מֵעַל** העולה תשצ"ג יחול המולד הבא של הלבנה.

וַיְהִי – תלישא-גדולה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב אורך חודש לבנה ממולד למולד.

לשם הדגמה נשתמש בדוגמת רש"י עם שנוי **רש"י בבלי ערכין ח,ב**, ואם מולד תשרי (בזמן שוויון יום ולילה) ... בתחילת ליל שבת (בסוף שעה ששית מחצות היום ותחילת שעה שביעית) נמצא מולד... לבנה (של חדש מר-חשוון) **תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה וע"ג חלקים (29 יום 12 שעות ושתי שלישי שעה של 1080 חלקים השווה 720 חלקים ועוד 73 חלקים סה"כ תשצ"ג (793) חלקים)**. אפשר גם להדגים על ניסן ואייר של שנת יציאת מצרים ככתב ב-**תורה תמימה הערה ב**) על **במדבר מסעי לג,ג** ... מבואר כברייתא דשמואל ירחינא ובסדר עולם ירושלמי על הפ' **ויהי השמש באה (פ' לך)** ... דהמולד של חודש ניסן של אותה השנה שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ד' אחר חצות היום בתחלת שש שעות אחרונות.

שנת לבנה אורכה 354 יום 8 שעות ו-תתע"ו (876) חלקים. כלומר בערך ב-0.8 של השעה התשיעית ביום ה-355 **רש"י בפסוק יד** מלמד על אורך שנת חמה והיותה יתירה 11 יום על שנת לבנה (יד) **יבשה הארץ** - נעשה גריד כהלכתה (שם). **בשבעה ועשרים** - ויידתן בחדש השני בשבעה עשר; **אילו אחד עשר יום שימות החמה יתרים על ימות לבנה**, שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (ראה משנה עדיות ב,י).

שמות יתרו יח,א: וַיִּשְׁמַע יתרו כהן מדין חתן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵמִצְרָיִם: ג' המלים **אֲשֶׁר עָשָׂה** עולה תתע"ו זה מספר חלקי השעה של סיום שנת לבנה. הג' הזאת נמצאת בפסוק המספר על שנת לבנה שבה ארעו המכות של מצרים.

את – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב מספר חלקים של שעה בתוך הפסוק שמשלימים את שנת הלבנה.

אסתר ב,יב] וּבַחֲנִינֵי תָרְ נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבֹאוֹ אֶל-הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוֹשׁ מִקֵּץ הָיִיתָ לָּהּ כַּדָּת הַנְּשִׁים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ כִּי כֹן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרִיקֶיהָ שָׁשָׁה חֲדָשִׁים בְּשִׁמְן הַמֶּזֶר וְשָׁשָׁה חֲדָשִׁים בְּבִשְׂמִים וּבְתַמְרוֹקֵי הַנְּשִׁים:

[טז] וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל-הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוֹשׁ אֶל-בֵּית מְלִכּוֹתָו בְּחֲדָשׁ הָעֵשְׂרִי הוּא-חֲדָשׁ טַבַּת בְּשַׁנַּת-שִׁבְעֵי לְמַלְכוּתוֹ:

יב] תר – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב מספר חלקים של שעה בהמשך שמשלימים את שנת הלבנה שאורכה **שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ**. **[טז] חֲדָשׁ** - פותח באות ח"ת רמז ל-8 שעות שלמות והוסף עליו סופי תבות של הכתוב **טַבַּת בְּשַׁנַּת-שִׁבְעֵי לְמַלְכוּתוֹ:** ג' תתע"ו. או בדרך דומה לחשבון אורך חודש לבנה, נאמר כי בתוך שעה ט(י"ת, ממלת **טַבַּת** היינו השעה התשיעית) ועוד

תתע"ו חלקים המרומזים בסופי המלים של הכתוב **טַבַּת בְּשַׁנַּת-שִׁבְעֵי לְמַלְכוּתוֹ:**

מתוך נושא חידוש הלבנה נלמד בענין שירת לויים בשעת ניסוך יין על קרבנות עולת ציבור, מתוך קרבן ראש חודש:

בבלי ערכין ז,א משנה ... (מי היו המנגנים או השרים על הדוכן בשעת ניסוך היין על קרבן עולת ציבור?) ועבדי כהנים היו, דברי ר"מ; רבי יוסי אומר: משפחת בית פגרים ובית ציפרא מעמאום (ישראלים מיוחסים), היו משיאין לכהונה; רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: לויים היו.

בבלי ערכין ז,א, ועבדי כהנים היו כו'. לימא בהא קמיפלגי, דמ"ד עבדים היו, קסבר: עיקר שירה כפה, וכלי לבסומי קלא הוא דעבידא; ומ"ד לויים היו, קסבר: עיקר שירה בכלי! ...

... אמר רב יהודה אמר שמואל: מנין לעיקר שירה מן התורה? שנאמר: (דברים יח) **ושרת בשם ה' אלהיו**, איזהו שירות שבשם? הוי אומר: זה שירה. ...

... והא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: מנין שאין אומרים שירה אלא על היין? שנאמר: (שופטים ט) **ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים**, אם אנשים משמח, אלהים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין!

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעתנו (טורד"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; זרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא - סדור ענהלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן בהצני פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצנת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה: תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה: פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

משכחת לה כדתני ר' יוסי: פרי (ענבים) אתה מביא ואי אתה מביא משקין; הביא ענבים ודרכן, (מנסך ואומר שירה) בלוטוי א"ר יוחנן, מהכא: (במדבר ד') לעבוד עבודה עבודה, איזהו עבודה שצריכה עבודה? הוי אומר: זו שירה.

המשנה מביאה שלוש דעות, הגמרא מביאה נימוקים שרובם מצדדים בשירה ע"י הלויים ונראה שעיקר השירה היא בקול הלויים. מוצג פסוק ניסוך יין על קרבן עולת מוסף ראש חודש אשר מרמז על שירת לויים ועל אחת מסיבות ניסוך היין כתיקון להטא אדם הראשון.

במדבר פינחס כה' יד: ונספיהם חצי ההין והלה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לפכש גין זאת עלת חרש בחרשו לחרשי השנה:

ונספיהם חצי ההין - ר"ת ו' ה' ה' עולה חו"ה, ס"ת מ' י' ה' עולה מ"ן, סה"כ חו"ה מ"ן, רמז ל-**בבלי סנהדרין לחב**, אמר רב יהודה אמר רב: **אדם הראשון מין היה.**

ובזה עוד קשר לתבנית הטעמים של **ושלישת ההין לאיל** - דרגא מונח רביע, תיקון לקילקול היצר הרע.

הלה לפר ושלישת - ר"ת י' ה' ה' עולה לו"י **ההין לאיל ורביעת ההין לפכש גין** - ר"ת ה' ה' ה' ה' עולה הללוי"ה אדם הראשון הקריב שור לעולה **והלה לפר**, חטא **ושלישת ההין לאיל** - דרגא מונח רביע, קילקול היצר הרע, והפסיק. הכהנים בני לוי מתקנים בהמישכם להקריב קרבנות עולת ציבור שעליהן אומרים הלויים שירה.

אדם הראשון אמר - שר תשבחות לה, חטא בפיו באמרו "ואוכל" - אמישך לאכול, הפסיק בתשבחות, הלויים מתקנים בהמישכם לומר תשבחות בפה, בשעת הקרבת קרבן צבור.

אפשר שמה שהגמרא מלמדת על אמירת שירה על ניסוך בלבד משכחת לה כדתני ר' יוסי: פרי (ענבים) אתה מביא ואי אתה מביא משקין; הביא ענבים ודרכן, (מנסך ואומר שירה) הוא רמז למה שאדם הראשון היה אמור לעשות בהקריבו את השור ולומר תשבחות על ניסוך היין שאמור היה לדרוך לניסוך. וזה גם מקשר בין טעב היין לניסוך לטיב היין לקידוש שזה דבר נוסף שאדם הראשון היה אמור לעשות לו לא חטא.

שמות בא יב,ד: ואם ימעט הבית מהיות משה

ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשתי איש לפי אכלו תכסו על-השה:

ולקח הוא ושכנו - מונח רביע, **רבינו בחיי שמות פרק יב ולקח הוא ושכנו**. התורה חסה על ממונם של ישראל בד' מקומות:

האזנר, בכאן כי מאחר שנותר עומד לשרפה לכך חסה עליך התורה תחלה ואמרה: **ואם ימעט הבית מהיות משה**

ולקח הוא, כדי שלא תפסיד ממונך. **והב'**: **(ויקרא צו ז,כד)**: **ותלב נבלה ותלב טרפה ועשה לכל-מלאכה ואכל לא תאכלהו:**

השלישי, הוא שכתוב בנבלה: **(דברים ראה יד,כא)** לא תאכלו כל-נבלה לגר אשר-בשעריך תהננה ואכלה או מכר לנכרי. **הד'**, בית המנוגע שנאמר: **(ויקרא מצורע יד,לו)** **וצנה הפתן ופניו את-הפית לפי שאם יתכבסו הבגדים הצבועים יהיו נפסדים ויסור צבעם וכן כלי חרס אם נטמאו אין להם תקנה אלא בשבירה, לפיכך חסה התורה ואמרה ופניו את-הפית.**

וי' צו זכ,ד - אין רביע, **ויקרא מצורע יד,לו ופניו את-הפית** - מונח רביע, **דברים ראה יד,כא תהננה ואכלה** - מונח רביע

שמות בא יב,ו: והנה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחרש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים:

תורה תמימה ושחטו אתו - תניא, ר' יהושע בן קרחה אומר, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וכי כל הקהל שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו^(ט) **[בבלי קדושין מ"א ב']:**

בהלכת שליחות בקדשים נלמד מקרבן פסח, ובנוסף נלמד שכל ישראל יכולים לצאת בקרבן יחיד כי בקרבן ציבור לא שייך ענין כוית בבשר הפסח **ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים:**

ושחטו אתו - מונח רביע, שחיטת פסח וזריקת דם במצבים (א) כולם טהורים, (ב) רוב ישראל טהורים, כהנים טמאים; (ג) רוב ישראלים טמאים, רוב כהנים טהורים, (ד) רוב ישראל וכהנים טמאים.

ועוד ע"פ **ירושלמי פסחים פ"ז** (דף לד טור ב, ה"ה) (ה) שחטו בטהרה ונטמא הבשר והאימורין קיימים זורק את הדם על האימורין, (ו) שחט בטהרה ונטמאו האימורין והבשר קיים זורק את הדם על הבשר, (ז) שחט בטהרה ונטמא הבשר ואבדו האימורין, לא יזרוק אבל עבר זורק את הדם הורצה.

ושחטו אתו - מונח רביע, **ושחטו בלשון רבים**, והרי כבר כתוב **(שם' בא יב,ד)** **ולקח הוא ושכנו** הרי שניים, אם כן המונח רבים בא ללמד על חבורה גדולה עד **כל קהל עדת-ישראל**

קהל עדת-ישראל - מרכא טפחא, יתור לרבות על השוחט לעצמו את שליחו, אבל **כל** - תביר, בא למעט מ- **קהל עדת-ישראל** לשליח אחד בלבד עבור **כל קהל עדת-ישראל** הנמנים על קרבן פסח יחיד

תורה תמימה בין הערבים - ת"ר, תמיד קודם לפסח, מאי טעמא, יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד^(כז) **[בבלי פסחים נט,א]**: **תורה תמימה הערה נא** דפסח כאן כתיב **בין הערבים**, ובפ' ראה **(דב' ראה טו,ו)** כתיב **שם תזבח את-הפסח בערב**, ובתמיד כתיב רק **(במדבר פינחס כח,ד)** **את-הפכש אחר תעשה בכפר ואת הפכש השני תעשה בין הערבים**;

ולכאורה לא נתבאר למאי נ"מ אם כתיב גם בערב או לא, הא ענין אחד הוא. ונראה משום דלשון בערב מצינו בעלמא על עת כניסת הלילה דהיינו שקיעת החמה, כמו וטמא עד הערב, מערב עד ערב תשבחו, יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב (תהלים ק"ד), והיה לעת ערב יהיה אור (זכריה י"ד), והרבה כהנה, משא"כ בין הערבים שיעורו מ' שעות ולמעלה, וא"כ לולא היה כתוב **בין הערבים** היה במשמע שסמוך ללילה הוא זמן שחיטת הפסח. ורק מדכתיב גם **בין הערבים** שענינו אחר חצות אנו אומרים להשוות הלשונות שהזמן הזה מאוחר קצת משיעור בין הערבים ומוקדם קצת מכניסת הלילה, וא"כ ממילא מבואר שזמנו מאוחר לתמיד דכתיב ביה רק **בין הערבים** דמשמעו אחר חצות היום, ואולי באמת מפני זה גופא כתבה התורה לזמן הפסח בשתי לשונות כדי לאחרו לתמיד. ועיין בברכות ט' א' שדרשו שם הלשון בערב, ויבא לפנינו במקומו בפ' ראה א"ה:

בין - מרכא - בנוסח ספרדי מאריך - מרחיק את זמן **הערבים**: מזמן סמוך לחצות היום וגם מרחיק אותו מזמן הערב - הלילה ללמדנו **הערבים** - סלוק, להגביל את שחיטת הפסח לזמן הביניים הזה, אחרי תמיד של בין הערביים אבל לא בערב ממש.

ב"ה טוב טעם ודעת לטוב (טורד"ל) כי במצוותך האמיתי - תהלים ק"ט, ט"ו. שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק; מעטע, לא ממש; טפקא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא - קב' שעשויה לגדול, יותר לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שיהי' לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שיהי' לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בדרך ברור לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה; (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצנת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא - דרוש בפסוקי שיעור. מחיצה. עירייה. שגגה. שכתה: תלישא-גדולה = תלאא - דרוש בפסוקי ולפניו שיעור. מחיצה. עירייה. שגגה = שכתה: פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 שמות בא י,א (התשע"ג)

שמות בא יב,ה: ישה תמים זכר בן-שנה יתנה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו:

ישנה תמים זכר בן-שנה - מרכא תביר מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא אבל אם הלכות שונות, או פרטים שלא חייבים להצטרף ביחד כפי רש"י ב-(יבד) ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו ולהימנות על שה אחר, אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט, מהיות משה יתמעטו בעוד השה קיים בהיותו בחיים ולא משנשחט. (עיקר שפת"ח מפרש כי נלמד מחילוף אותיות אחת"ע במילת מהיות - מחיות) אבל אפשר כי תבנית הטעמים ב-(יב,ה) מרמזת על כך שהנמנים על אכילת השה יכולים לשנות דעתם כל עוד ה"שה חי", אבל משנשחט אין שינויים.

עיקר שפת"ח בכתוב הבא מן-הכבשים ומן-העזים - ו"ו החיבור היא ו"ו מחלקת לומר או, ויש לכך תמיכה בתבנית הטעמים, כאשר טעם סלוק של תקחו מגביל הלקיחה, וטעם טפקא של ומן-העזים בתפקיד פותח טפה להתאפיין מההגבלה של הסלוק במלת תקחו וזאת הדרשה ש-ו"ו החיבור היא ו"ו מחלקת לומר או היינו שכל חבורה תקח רק אחד משניים טלה מן הכבשים או גדי מן העזים.

1. שמות בא יב,ח: ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מרים יאכלהו:
2. במדבר בהעלת ט,יא: (פסח שני) בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשי אתו על-מצות ומרים יאכלהו:
מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב על-מצות ומרים יאכלהו מצוה לאכול כולן כאחת. הלל הזקן היה כורכן זה בזה ואוכלין. יכול יהו מעכבין זה את זה ת"ל יאכלהו אפילו אחד מהן.

ילקוט שמעוני תורה רמז קצז הרי אתה דן הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור יוצאין ידי חובתן בפסח כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתן במצה ומרור. ד"א יאכלהו מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע תניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלין לקיים מה שנאמר (במ' בהע' ט,יא) על-מצות ומרים יאכלהו, אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא א"כ כורכן בבת אחת ואוכלין כדרך שהלל אוכלן ת"ל על-מצות ומרים יאכלהו: אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. והשתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר מברך אמצה לחודה ואכיל והדר מברך אמרור לחודה ואכיל, והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכה זכר למקדש כהלל

רמב"ן ... ולא אמר 'עם', ללמד שאיננו חובה שיהא כורכן בבת אחת ואוכלן. ... ולמד הכתוב שאין מצוה במרורים אלא עם אכילת הבשר, אבל המצות חזר וצוה: בערב תאכלו מצת (שמות בא יב,ח) - אפילו בפני עצמן, כדעת רבותינו (פסחים קכ"א). ויותר נכון שנאמר כי (שמות בא יב,ח) ומצות נמשך למעלה: ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות; וחזר וצוה: עם מרורים יאכלהו לבשר הנזכר. והנה צוה באכילת הבשר ובאכילת המצות ולא צוה באכילת המרורים, רק אמר שיאכלהו לבשר עם מרורים; ורמזו שאין במרורים מצוה, רק לאכול הבשר עמהם, ובזמן שאין בשר אין במרורים מצוה, וגם אינם מעכבין את הבשר, ואם אכל פסח ולא אכל מרורים - ידי פסח יצא (מכיל' בא פסחא ו); כי המצוה בפסח כמו המצוה במצה, כל אחת צויה בפני עצמה.

ב-הגדה של פסח - אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל ז"ע ד"ה על-מצות (במ' בהע' ט,יא) ... מיתור תיבת יאכלהו... ילפינן דאוכל פסח אף שאין לו מצה ומרור (מכילתא שם), וגם פשוטו של מקרא זה משמע כמו"ש הרמב"ן שם (שמ' בא יב,ח), כי ומצות נמשך למעלה, ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות, וחזר וצוה עם מרים יאכלהו: לבשר. וא"כ אין ראייה שצריך לכרוך גם עם מצה, לולא שבא הכתוב בפעם שניה (טט - במ' בהע' ט,יא) וממנו נלמוד גם לפעם ראשונה (טט - שמ' בא יב,ח) (ראה רש"י שם). - אבל הרשב"ם משמע דגריס ב"ש הפסוק דפעם ראשונה, וכמו שכתב בהגהות הר"ב מרגנשבורג.

טט - ב. - שמות בא יב,ח: ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מרים יאכלהו:
תבנית הטעמים מונח זקף-קטן, טפקא, סלוק, שלושה טעמים מפסיקים לרמז על אכילת כל אחד מהם לעצמן. לעומתו בפסח שני ב- במדבר בהעלת ט,יא: ... על-מצות ומרים יאכלהו: תבנית הטעמים מרכא טפקא, סלוק, מרכא טפקא בתפקיד יוצר קבוצה המאופינת בתוכן המוטעם ב-סלוק, מרמז על הנאמר על-מצות ומרים יאכלהו: מצוה לאכול כולן כאחת. וזה מתואם עם נוסח ההגדה שבשימושנו: כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קים. היה כורך כורך פסח מצה ומרור ואוכל ביהד, לקיים מה שנאמר: (במ' בהע' ט,יא) על-מצות ומרים יאכלהו:

אבל מרכא טפקא יש לה גם תפקיד מכל מקום לכן הסיכום אפילו זה בפני עצמו וזה מתואם עם דברי רבי יוחנן המובאים בילקוט שמעוני ועם מה שכתב האדמו"ר מ"ש על גירסת הרשב"ם והגהות הר"ב מרגנשבורג.

הנה צלי-אש ומצות - (אתנה) מונח זקף-קטן, זה מצוה אחת ו- על-מרים יאכלהו: זה מצוה אחרת, ואפשר כי זאת תבנית טעמים העשויה ללמד על דרישה אלפניו ולאחריו, כמו אם המצוה הראשונה לא הייתה מצוה אלא תיאור ואחריה מצוה, שזאת תבנית טעמים המלדת לדרוש אלפניה ולאחריה. וזה מתואם עם פירוש רמב"ן ויותר נכון שנאמר כי (שמות בא יב,ח) ומצות נמשך למעלה (טט - אלפניו): ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות; וחזר וצוה: (טט - לאחריו) עם מרורים יאכלהו לבשר הנזכר.

הבירור הבא בא בעקבות דרשת הרב נפתלי פייגנבוים שליט"א בשבת הגדול התשע"א. והוא מקושר לנושא טעם המן במצות שאכלו ושהוציא ממצרים ואכלו שלושים יום במדבר. ראה שמות בשלח טז,לב
ונאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדורתיכם
למען יראו את-הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים:

בבלי חולין קג, ב רבי יוחנן אמר חייב - הרי נהנה גרונו בכזית, וריש לקיש אמר פטור - אכילה במעיו בעינן, וליכא.

ב"ה טוב טעם ודעת לנדוני (ט"ו) כי במצוות האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מרדף, רבוי; דרנא - מוציא; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בהצטרף - זקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מינוט), תלישא-קטנה = תראא - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה: תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה: פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

בבלי פסחים קטוב, אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא
שורע או"ח תעה ג (כט) יא בלע מצה, יצא; אבל אם בלע מרור, לא יצא (ל) יב <ט> דטעם מרור בעינן וליכא. ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד, (לא) יג ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. ואם כרכם (לב) בסיב, ובלעו, אף ידי מצה לא יצא (לג) לפי שאין דרך אכילה בכך.

ט"ז אורח חיים סימן תעה (ט) דטעם מרור בעי. - פי' בפה שירגיש במירור' דהוא זכר למרירות ואם לא ירגיש אין זכר משא"כ במצ' אע"ג דבעי' ג"כ טעם מצה דמ"ה לא יצא אם בישל' כמ"ש ס' תס"א התם לא בעינן שירגיש בפה טעם מצה דלא צוותה התורה על הרגש' בזה אלא על אכילה לחוד ובליעה אקרי אכילה ובלבוש האריך בתי' קושיא זו ובמ"ש לק"מ: בנוסח דזכר למקדש כהלל י"ל היה כורך פסח מצה ומרור וכן פירש"י בגמרא על הלל שהיה כורכן בבת אחת דהיינו פסח עמהם:
משנה ברורה סימן תעה ס"ק כט (כט) בלע מצה יצא - בדיעבד דגם זה מיקרי אכילה אע"פ שלא לעסה ולא הרגיש טעם מצה ואע"ג דלעיל בסימן תס"א ס"ד פסקינן דאין יוצאין במבושל ומשום דנתבטל טעם מצה אלמא צריך טעם מצה [לא] יש לומר דהתם גרע משום דהפת בעצמה אבדה טעם מצה אבל הכא יש בה טעם אלא שהוא לא הרגיש הטעם בפיו ומ"מ כ"ז בדיעבד אכל לכתחלה ולבן יש ללעוס אותה עד שירגיש הטעם בפיו:
שער הצינון סימן תעה ס"ק לא (לא) מגן אברהם וט"ז: שער הצינון סימן תעה ס"ק לב (לב) מגן אברהם בשם רשב"ם:

טעם מאכל מרגישים בגרון ולא במעיים, לכן הבולע מצה בלא אכילה או הכרוכה בסיב אינו מרגיש טעמה בגרונו, בדיעבד יצא אבל לכתחילה כדי להרגיש טעם המן ולהחיות את גאולת מצרים יש לאכול המצה ולהרגיש טעמה בגרון ולחשוב שזה דוגמת טעם המן שהרגישו טעמו בשלושים יום במ אכלו המצות שהוציאו ממצרים.
ראה שמות בשלח טז, לב טעימת טעם המן קדמה לירידתו ב- **הא לחמא**.

שמות בא יב, ט: וטו אל-האקלו מןנונא נא וקשל מןשול בןנים כי אם-צלי-אש ראשו על-כרעיו ועל-קרבו:

בירור במשמעות בשל מבושל לגבי הבשר
בבלי פסחים מא, א אל-האקלו מןנונא נא וגו' רבי יוסי היא דתניא ר"מ יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח ... ר"מ **קשל מןשול** - מכל מקום (פשוט לגמרא שבשול תחילה מפקיע מצליה. אבל צליה ואח"כ בישול לרבי יוסי כמו שהבישול מפקיע את האפיה, כך לגבי בשר הבישול מפקיע מהצליה. לר"מ הבישול מקלקל בגלל גזרת הכתוב בפסח שיהיה בצליה)....
צליה כל צרכו ואפילו חריכה צלי אש (שמות בא יב, ח), מצוות עשה. (שמות בא יב, ט) מצוות לא תעשה.

בבלי פסחים מא, ב ת"ר: אכל כזית נא מבעוד יום - פטור וגו'

רבי לומד מהיתור "**ובשל מבשל**" לרבות איסור בישול במשקין וצלי קידר היינו במי הבשר עצמו.
רבנן לומדים איסור נא ובשל מבושל בזמן של חובת צלי אש בלבד, היינו בליל הפסח הראשון אבל לפני-כן ע"פ **בבלי פסחים מא ב ת"ר:** אכל כזית נא מבעוד יום - פטור וגו' מה ת"ל **כי אם-צלי-אש** לומר לך בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בכל תאכל נא.
ע"פ מכילתא רבי לומד גם איסור אכילת נא ומבושל מהפסח **מבעוד יום מזמן הקרבת הפסח**. אחרת היה צריך לכתב **בשל בשל או מבושל מבושל**.

התורה והמצוה מסביר **המכילתא (מא)** יש פירוש שרבי אומר שבקרנן פסח יש חלקים המתאימים לשליקה וחלקים המתאימים לצליה. והתורה צוותה שגם החלקים המתאימים לשליקה יאכלו בצליה.

היות ויש מצוות עשה לאכול בצליה בלילה בפסוק **שמות בא יב ח**, הצווי לאכול בצליה בפסוק **(ש ט)** זה יתור וגם **ובשל מבשל במים** - מרכא טפחא אתנח גם כן יתור, ורבי לומד ממנו שבא לאסור אכילת נא ומבושל מהפסח מבעוד יום.

טט - תבנית הטעמים ב- **שמות בא יב, ט**, בלימוד אלפניו מהסיפא של הפסוק אל הרישא תומכת ברבי בהרחבת זמן האיסור של אכילת נא וכו' לזמן משחיטת הפסח וזה לאו.

תבנית זאת גם תומכת ברבנן שאומרים אכל (מהפסח) כזית נא מבעוד יום - פטור וחובת הצלי אש בלבד רק בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בכל תאכל נא.

כי אם-צלי-אש - (אתנח) מונח זקף-קטן, זה התיאור וההלכה שאחריו

ראשו על-כרעיו - מרכא טפחא, יתור לרבות שמאופיין בסלוק **ועל-קרבו**: יש לאכול כל חלקיו של הפסח בצליה בלילה.

שמות בא יב, ט: אל-האקלו מןנונא נא וקשל מןשול בןנים כי אם-צלי-אש ראשו על-כרעיו ועל-קרבו:

ירושלמי פסחים פ"ב ה"ז אל-האקלו מןנונא נא - מהפך פשטא זקף-קטן, לימוד אחד כפשוטו, לימוד אחד יוצא מפשוטו
גמרא ובשל מבשל לרבות כל משקין, ע"פ **קרבן העדה** - שאפשר היה לכתוב ... נא ומבושל במים, לכן ובשל בא **לרבות** בישול בשאר משקין.

טט - **וקשל מןשול** - מרכא טפחא, יתור לרבות המאופיין ע"י **בןנים** - אתנח, מגביל. נפתח זאת בשלבים:

מןשול - טפחא כפותח טפח ומקבלת אפיון מהכתוב אחריה **בןנים**, **וקשל** במרכא יתור הבא לרבות בישול בשאר משקין שהבישול בהן דומה לבישול במים.

למשל רבי למד שזמן איסור אכילת נא ובשל מבושל במים מזמן שחיטת הפסח ואילו רבנן ממעטים את תקופת מבעוד יום והאיסור רק ללילה.

או **בןנים** - אתנח, מגביל האיסור לבישול במים ובמשקין שהבישול בהם דומה לבישול במים, אבל בישול אחר כגון מרח על הפסח שמן וצלה מותר. ועוד אפשר שבא ללמד שלא לבשל הפסח אחרי צליתו. לרבי יוסי משום שהבישול מפקיע מהצליה, לרבי מאיר משום שהבישול מקלקל גזרת הכתוב בצליה.

בבלי פסחים מא א אל האכלו ממנו נא וגו' רבי יוסי היא דתניא ר"מ יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח ... ר"מ **בשל מבושל** - מכל מקום (פשוט לגמרא שבשול תחילה מפקיע מצליה. אבל צליה ואח"כ בישול לרבי יוסי כמו שהבישול מפקיע את האפיה, כך לגבי בשר הבישול מפקיע מהצליה. לר"מ הבישול מקלקל בגלל גזרת הכתוב בפסח שיהיה בצליה)....

הערה: **וקשל מןשול** - מעמס בלימודים אחדים בישול במשקין בישול אחר צליה צלי קידר.

לכן מתאים לומר שלימוד אחד מהמילים הלימודים הנוספים נלמדים מהיתור לרבות של הטעמים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמת – הלהים ק"ט, ט"ז, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התש"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרקא – מחרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששורה לגול, יתור לרבות, מכל מקום; זרקא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכחה: תלישא-גדולה = תלשאא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכחה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.**

1.4 שמות בא י,א (התשע"ד)

שמות בא יב,יב: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה

והפיתיו כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה וכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה' :

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה – מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד גורע מהענין ו/או מוסיף מהענין על הענין. כאן

כעין מוסיף מענין ארץ-מצרים בלילה הזה, או מוסיף מענין הלילה הזה על ארץ מצרים. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת הלילה הזה הייתה שהקב"ה בעצמו הצילים מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים, היינו שגרע מחובת ישראל והוסיף זאת על חובת מצרים.

מדרש שמות רבה (וגשל התש"א, ע"פ אוצר החכמה) שהעברה שאני עובר קשה היא, שנאמר **ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה**

פירוש מהר"ו שהעברה שלא היו ראויים לנס רק שהעביר הדין מהם למצרים.

ידי משה שאעביר אילוגין (בלשון רומי ספר זיכרון אשר בו ישובח או יגונה דבר) שלכם לאחר כצ"ל פי' הדין שראוי להיות עליכם שתחייבו אתם, תתהפך על אחר על צד שכנגדו פי' שאהפך דם שלכם על דם פסח ודם מילה ומסיים המדרש שהעברה שאני עובר קשה היא פי' כדאיתא שקטרוג ואמרו הללו עובדי עבודת כוכבים וכו' ואני צריך לעבור בעצמי כדי להציל אתכם מן הקטרוג והדין היה ראוי להיות עליכם כמו על המצריים ואף שקשה לפני להציל אתכם חייבים, מכל מקום אעשה וזהו **ועברתי** שהוא שהעברה שאני עובר קשה היא ודו"ק

ודומה לו ברעיון של העברת דין מישראל ובתבנית טעמים

שמות כי תשא לד,ו: ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום ותגון ארץ אפנים ורכס חסד ואמת:

ויעבר ה' ו על פניו ויקרא – זרקא סגול. הקב"ה מוסיף לישראל דרכים לבקשת סליחה והעברת הדין מהם. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים. תיב"ע הקב"ה עובר מכסא של דין לכסא של רחמים.

וכן ב-**יחזקאל טז,ו – ח: ון ואעבר** (מהפך הדין) **עליך ואראך מתבוססת בך מנהך ואמר לך בדיןך תני**

(שמות בא יב,יב) **ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים** – מרכא תבר מרכא טפחא, קבוצה פרטים הקשורה לנושא ושלא חל על כולם אותו ענין או הלכה. (א) צורות שונות של הרס עבודה זרה **רש"י** **ובכל אלהי מצרים** – של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ (ראה מכילתא בא פסחא ז).

ראב"ע (יב) **ובכל אלהי מצרים** – יש אומרים, שכעסו מצרים על אלהיהם במכת בכורים, והשחיתו מצבותיהם. ואחר שאמר השם זה, ידענו כי כן היה, ואם לא פורש; ורבים כאלה.

מכאן לימוד לאופנים שונים של ביטול עבודה זרה ע"י הגוים עצמם.

רמב"ן (יב) **ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים** – של עץ היתה נרקבת ושל מתכת היתה נתכת. ולא פירש הכתוב בשפטים האלה,

... (טט – והזכירם ב-) (במ' לג,ד) "ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים". ועל דעת, ירמוז הכתוב לשורי מעלה, אלהי מצרים, כענין "יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה" (יש' כד,כא), והנה השפיל מזלם ושורי המזלות עליהם; והכתוב ירמוז ויקצר בנעלם.

(ב) כפ'רש"י (**שמ' בשלח יד,ב**), **לפני בעל צפן** הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותם שיאמרו קשה יראתן עלי וגו' **שפת"ח** (ל) אע"פ שכתוב **(שמות בא יב,יב)** **ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים** הוא נשאר כדי להטעותם.

שמות בא יב,יג: (ראה גם שמות שמות ד,ח)

והיה ה' לך לאת על הפתים אשר אתם שם וראיתי את-ה' את-ה' ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים:

רש"י (יג) **והיה ה' לך לאת – לך לאת, ולא לאחרים לאות** (ראה מכיל' בא פסחא ז). מכאן שלא נתנו מן הדם אלא מבפנים. **וראיתי את ה' – והלא הכל גלוי לפניו? ! אלא:** נתן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי, ופוסח אני עליכם (ראה מכיל' בא פסחא יא). **ופסחתי – והמלתי** (ראה ת"א), ודומה לו: "פסוח והמליט" (יש' לא,ה). ואני אומר: כל 'פסיחה' – לשון דילוג וקפיצה: **ופסחתי** – מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרויין זה בתוך זה; וכן "פוסחים על שתי הסעיפים" (מ"א יח,כא) – מדלגין; וכן כל פסחים הולכים בקופצים; וכן "פסוח והמליט" (יש' לא,ה) – מדלגו וממלטו מבין המומתים. **ולא יהיה בכם נגף** – אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי בבית ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף**, אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני: ילקה בגינו? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף** (ראה מכיל' בא פסחא ז).

והיה ה' לך לאת – תראא קדמא ואולא רביע, תבנית של מלמד ולמד, כגון בנין אב או כלל ופרט **והיה** – מכאן שלא נתנו מן הדם אלא מבפנים. **והיה** – תראא, בתפקיד מחיצה, ללמד על דלת הבית שהסתירה את הדם בתוך הבית. תראא בתפקיד שיעור לדם כדי טבילה כנדרש במכילתא על פסוק (יב,כב)

בדרך אגדה **(שמות בא יב,יג)** **והיה ה' לך לאת על הפתים**, בתים – שתיים, כל בית שעליו דם נחרב וזה האות שנתקיים הפסוק פעמיים ולכן הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן לא יחרב

ולא יהיה – מקף בתפקיד רב-מצב, (טט – א) הרי שהיה מצרי בבית ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף**, אבל הווה הוא במצרים (טט – א) ולא פוגע בבני ישראל בגלל המצרי שבביתם). (טט – ב) הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני: ילקה בגינו? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף** (ראה מכיל' בא פסחא ז).

בכם – מרכא = מאריך, מרחיק מיקומו של ישראל מבין בני ישראל אל בין מצרים כפ'רש"י הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, **ולא יהיה בכם נגף למשחית** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, לכתחילה ע"פ (יב,יב) כל עובדי עבודה זרה שבמצרים אמורים היו להפגע, ובפועל בני ישראל שקימו הצויו של הקרבת הפסח והמילה ונתינת דם על המזוזות ועל המשקוף מבפנים הפתח ניצלו.

שמות בא יב,כב: ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בהם אשר-בסף והנעתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזות מן-הדם אשר בסף ואחסם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-בקר:

רש"י (כב) **אזוב** – מין ירק הוא שיש לו גבעולין. **אגדת אזוב** – שלשה קלחין קרויין 'אגודה' (ראה סוכה יג,א).

ולקחתם אגדת אזוב – גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ו/או על עצמו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: העמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; זרקא – מצרף; תברך – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תברך טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תברך טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תברך מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיררה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיררה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

תורה תמימה שמות יב (כב) אַנְתָּת אַזּוּב - אזוב ולא אזוב יין ולא אזוב רומי ולא אזוב כוחלי ולא אזוב מדברי ולא כל אזוב שיש לו שם לוויי^(צ"פ) [שם]:

וּטְבִילְתֶּם בְּרֶגֶם - שיהיה בדם כדי טבילה^(צ"פ) [שם]: טט – ענין השיעור מרומז ב-(יב,יג) **וְהָיָה הָרֶגֶם לְכֶם לְאֹת**

תורה תמימה הערות שמות פרק יב הערה קצ, קצא

קצ) אזוב כוחלי פי' הרמב"ם (פרה פי"א מ"ז) דהוא שם מקום, והערך פי' הוא מלשון צבע, ומלשון לא כחל (כתובות י"ז א): קצא) ר"ל כדי הטבילה הדרושה להגענה למשקוף ולשתי המזוזות, ויתכן דמדייק מדהו"ל לומר בקצור והגעתם מן הדם אל המשקוף:

וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב – גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו, כנדרש ב-

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יא וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב. מכאן אתה למד כל הליקחות שבתורה הואיל ונאמרו ליקחות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא אגוד' כך פורט אני לכל הליקחות שבתורה שאינם אלא אגודות: ופירשו 'תוס' **סוכה יגא**, שלרבי יהודה לולב לא צריך אגד ולכן דורש שדווקא אם כתוב שורש "לקח" ומלת "אזוב" צריך שיהיה אגוד (כגון בפרה אדומה), ורבנן דורשים ממלת ליקחה בלבד שכל ליקחה צריכה להיות אגודה.

וּטְבִילְתֶּם בְּרֶגֶם אֲשֶׁר-בְּסֶף – זרקא מונח סגול, (א) בתפקיד גריעה מהענין, לרמז שלא תדרוש אגודה במובן של חמש (כפרקי אבות ואגודות על ארץ יסדה) אלא כאן במובן של שלושה

אַנְתָּת אַזּוּב – מונח רביע – מצות אזוב שלשה קלחים [שרשים] ובהם שלשה גבעולין, תשעה גבעולין לדעת רבי יהודה

תורה תמימה במדבר חקת יט (ו) וּלְקַח - נאמר כאן ליקחה ונאמר להלן (פ' בא) **וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב**, מה להלן שלשה קלחים, אף כאן שלשה קלחים^(צ"ב) [ספרי]:

במדבר חקת יט, ו: וּלְקַח הַפָּהוּ עֵץ אֲרָז וְאֲזוּב וְשִׁנִּי תוֹלַעַת וְהַשְּׂלִיָּד אֶל־תוֹךְ שַׁרְפַּת הַפָּרָה:

תורה תמימה במדבר חקת יט, ו הערה לב) ושם בודאי ג' קלחים כיון דכתיב אגודה ואין אגודה פחות מג' כמבואר בסוכה י"ג א', וכן מבואר בפ"א מ"ט דפרה מצות אזוב שלשה קלחים [שרשים] ובהם שלשה גבעולין, כלומר גבעול בכל קלח, וגבעול הוא קנה האמצעי שהורע בראשו, **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פרה פי"א, מ"ט** שלשה קלחים שלשה זרדין ובכל זרד קן אחד, שיהיו בשלשת הקלחין שלשה גבעולין. ור' יהודה אומר צריך שיהא **בכל קלח שלשה גבעולין**.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פ"ג ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה - האש והאוויר והמים שהם שלשה, על ארץ יסדה, על יסוד הארץ הם מקיפים. הרי לך שלשה קרויין אגודה. אי נמי, מצינו שלשה קרויין אגודה, אגודת אזוב שהם שלשה קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה, שאדם אגוד בידו אחת שיש בה חמש אצבעות, וכלל אצבעות שביד קרויין אגודה.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה ל א"ר אבא בר כהנא משכר ליקחה אתה למד שכר ליקחה במצרים כתיב (שמות יב) **וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב** בכמה הוית טימא דידיה בד' מיני (טט – סכום פעוט של כסף) והוא גרם לישראל לירש ביזת הים ביזת סיחון ועוג ביזת ל"א מלכים לולב שעומד על האדם בכמה דמים וכמה מצות יש בו עאכ"ו לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם ולקחתם לכם ביום הראשון.

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כז - וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב ד"א קחו מוסיף ואל כסף (משלי ח: י). א"ר אבא בר כהנא משכר ליקחה את למד שכר לולב. שכר ליקחה, במצר' כת' **וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב** וגו' (שמות יב: כב), בכמן טימין דידיה, בארבעה מניי, בחמשה מניי, היא שעמדה להם בבזת מצרים, בבזת הים, בבזת סיחון ועוג, בבזת שלשים ואחד מלכים, לולב שהוא עומד לאדם בכמה דמים, וכמה מצות יש בה, על אחת כמה וכמה, לכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג: מ).

ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תקפ"ו כך אמר משה לישראל בדבר קל אתם נגאלים, **וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב** כמה שויה ה' מעה בזכותה זכו לירש בזת מצרים בזת הים בזת סיחון ועוג ושלשים ואחד מלכים, והלולב הזה שיש בו כמה יציאות על אחת כמה וכמה, **אַנְתָּת אַזּוּב** – מונח רביע בתפקיד של ארבע או חמש, שווי אגודת אזוב ע"פ **ויקרא רבה (וילנא) פרשה ל בד' מיני (טט – סכום פעוט של כסף)**, **פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כז בארבעה מניי**, בחמשה מניי, ע"פ **ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תקפ"ו ה' מעה**

ריקאנטי שמות יב (כב) וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב וגו' [שם כ"ב]. כבר רמזתי לך כי זהו דוגמת הקרבה לרצות מדת הדין.

וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב וּטְבִילְתֶּם בְּרֶגֶם אֲשֶׁר-בְּסֶף

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יא

וּטְבִילְתֶּם בְּרֶגֶם. שיהא בדם כדי טבילה: **אֲשֶׁר-בְּסֶף** מגיד הכתוב שעוקה חוקק בצד האסקופה ושוחט בתוכה אין סף אלא אסקופה שגא' בתתם ספם את ספי וגו' (יחזקאל מג ח) וכתוב וינעו אמות הספים (ישעיה ו ד) דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר אין סף אלא כלי שנאמר והספים והמזמרות (מ"א = מלכים א' = נ).
לאחרים דברי רבי ישמעאל ר' יונתן אומר מבפנים אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ ת"ל (יב,יג) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות רבי יצחק אומר לא כי אלא מבחוץ כדי שיהו המצרים רואים ומעיהם מתחככים: **וְהַנְּעִתֶם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף**

וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת שומע אני אם הקדים זה לזה לא יצא ת"ל (יב,ז) ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף הא אם הקדים זה לזה יצא נמצינו למדים שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי מזוזות וכו': מן הדם אשר בסף עוד למה נאמר והלא כבר נאמר וטבלתם בדם אשר בסף (ומה ת"ל מן הדם אשר בסף) לפי שהוא אומר ולקחו מן הדם ונתנו שומע אני טבילה אחת לכולם ת"ל והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף על כל הגעה טבילה:

אֲשֶׁר-בְּסֶף – רבי ישמעאל אומר עוקה חוקק לצד האסקופה, בור באדמה. רבי עקיבא אומר שבסף הוא כלי. בשחיטת הצפור של המצורע בתגלחת הראשונה, מודגש במיוחד צווי לשחוט אל מים שבכלי, ולא אל כלי ריק שלא יראה כאילו צריך דמו לע"ז. אם כן אפשר כי **וּלְקַחְתֶּם אַנְתָּת אַזּוּב** – גרשיים מונח רביע עשוי לרמז על יצא מן הכלל ללמד על עצמו שלזה בד"כ צריך חזרה כל שהיא, שני פרטים, וכאן נאמר וטבלתם ונאמר והגעתם ועל כל נתינה יש טבילה.

וכן נאמר במדרש נמצינו למדים שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי מזוזות וכו': אפשר כי לרבי עקיבא בתי אבותינו במצרים היו כעין מקום מקדש שבו שוחטים אל כלי ריק.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי בצמדות האמת – ה'תלש' – ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"ס – התשפ"ג; המצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להבדיל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מוציא; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = ארש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מינוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק ששור. מחיצה. עיירה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור. מחיצה. עיירה. שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רציו לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.5 שמות בא יא (התשע"ה)

שמות בא יא, לפני מכת ארבה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה כִּי-אַיִי הַכְּבֹדְתִי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עַבְדְּיָו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּנִי אֶלָּהּ בְּקֶרְבּוֹ:

המלים **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה** מופיעות שלוש פעמים בתורה, באותה תבנית טעמים.

שמות וארא זכו: לפני מכת צפרדעים וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כַּהֲאֵמַר ה' שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיִּעַבְדֵנִי:

שמות וארא ט,א: לפני מכת דבר וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כַּהֲאֵמַר ה' אֶלְהֵי הָעַבְרָאִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיִּעַבְדֵנִי:

מדרש רבה פרשה י' על פר' וארא המשתמש בפסוק (**שמ' וארא זכו**) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה הַזֹּהָה לְרִישָׁא שַׁל (**שמ' בא יא**) [**שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה יא**] (**שמ' וארא זכז**) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה; : (**שמ' וארא זכז**), וְאַם-מַאֲן אַתָּה לְשַׁלַּח הַגָּה אֲנֹכִי נֶגְפָּה וגו', הה"ד (**קהלת ה,ח**) וַיִּתְרוֹן אַרְצֵן בְּכַל הַיָּמִים. וכל המדרש כמו שכתוב בויקרא רבה ובזאת חוקת התורה, רבותינו אמרין מהו וַיִּתְרוֹן אַרְצֵן בְּכַל הַיָּמִים אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הם מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושין הן היו בכלל ברייתו של עולם שנאמר (**בר' א,לא**) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה, ורבי אחא ב"ר חנינא אמר אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הן מיותרין בעולם כגון נחשים ועקרבים הן היו בכלל ברייתו של עולם, אמר להן הקדוש ברוך הוא לנביאים (לפי ההמשך למשה וירמיהו שלא רצו בשליחות) מה אתם סבורים אם אין אתם הולכין בשליחותי וכי אין לי שליח וַיִּתְרוֹן אַרְצֵן בְּכַל הַיָּמִים הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתַי אֲפִי עִי נַחַש אֲפִילוֹ עִי עַקֵּב וְאֲפִילוֹ עִי צַפְרָדַע, תדע לך שכן שאלולי הצרעה היאך היה הקדוש ברוך הוא פורע מן האמוריים, ואלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצריים הה"ד (**שמ' וארא זכז**) הַגָּה אֲנֹכִי נֶגְפָּה וגו'.

מדרש רבה מהדרת וגשל, ליקוטים פי"ז מה אתם סבורים. ומתווך זאת בכתוב כאומר אל משה (**שמ' וארא זכז**), אַם-מַאֲן אַתָּה לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ הַנֶּה אֲנִי אוכל לנגוף את מצרים בלעדי שליחותך, והוכרחו לזה דאם רק כפשוטו (היינו הפסוקים שכתוב בם וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה), היה לו לומר בא אל פרעה ואמור לו אִם מַאֲן אַתָּה וְגו'. אלא ודאי כי מוסב גם על משה, תדע לך שהרי הן (הבריות המוזכרות במדרש) הן לצורך לכלל הוויתו של עולם, וכלומר אילולי נבראו המזיקין בעולם היאך היה פורע מהם [**אשר הנחלים**] (הוא מתנות כהונה). ע"פ [**עץ יוסף**]: נחש וצרעה ועקרב הם מזיקין, הצפרדע אין דרכה לישוך ולהזיק (וגם היא שליח) זבובים ופרעושים ויתושין שנבראים מעיפוש הארץ גם הם שליחים.

אֶל-מֹשֶׁה – מקף כרב-מצב של רצון משה ללכת בשליחות ה' או לא ללכת בשליחות ה'.

אֶל-פְּרֻעָה – מקף, כרב-מצב בעל בחירה (א) להיטהר, להיטיב (ב) להיטמא, להרע.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה – מהפך פשטא זקא-קטן, שתי דרשות (א) כפשוטו ללכת בשליחות ה' אל פרעה; (ב) מוציא מפשטו של הכתוב (**שמ' וארא זכז**) וְאַם-מַאֲן אַתָּה – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על המיאון של פרעה גם מיאון של משה רבנו לעשות שליחות ה'. אכן יש לקב"ה הרבה שליחים לבצע שליחותו גם ע"י בעלי חיים שאין להם דעת, וגם כאלה שאין דרכם להזיק. אלא שבלי (**שמ' וארא זכז**) וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כַּהֲאֵמַר ה' שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיִּעַבְדֵנִי: פרעה יוכל לתלות את המכות בטבע ובמקורות. נעשה שימוש בפסוק (**קהלת ה,ח**) וַיִּתְרוֹן אַרְצֵן בְּכַל הַיָּמִים הוּא ללמד על וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו – מונח רביע בתפקיד של לפחות ארבע, שלנביא יש לפחות ארבע יתרונות משליחים אחרים, בהיותו בעל דעת וכח הדיבור להטעים לפרעה את המתרחש. יתרונות הנביא הם (א) הוא מייצג את השולח – הקב"ה הבורא והיחיד (**בְּה** אֲמַרְתָּ הוּא) (ב) הוא מייצג את עם ישראל (**שְׁלַח אֶת-עַמִּי**) (ג) הוא מסביר כי ה' רוצה שפרעה ישלח את עם ישראל מבחירתו להיטיב (**אֶל-פְּרֻעָה**) (ד) הוא מסביר שה' רוצה שעם ישראל יוכל לעבוד את עבודת ה' (**וַיִּעַבְדֵנִי**) (ה) וטעם סלוק במלת וַיִּעַבְדֵנִי מגביל שעבודת עם ישראל תהיה רק לה' ובכך יתנתק מפרעה, ממצרים ומעבודה זרה שלהם.

רשב"ם (זכו) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה - שני פעמים היה משה מתרה את פרעה, בְּשָׁנַי מְכוֹת, ובשלישי לא היה מתרה; וכן כל הסדר, בכל שלש מכות (במכה השלישית) אינו מתרה: בדם ובצפרדעים התרה, בכנים לא התרה; בערוב ובדבר התרה; בשחין לא התרה. בכרד ובארבה התרה, (כחשך לא התרה). ט – זה נלמד מן הכתוב ואין צורך לטעמים. בכל התראה שניה שאחריה אין התראה כתוב וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה באותה תבנית טעמים. אפשר כי לשלשה הכתובים אותה משמעות כפי' **ר' יוסף בכור שור** ב-(**שמ' בא יא**) **בא אֶל-פְּרֻעָה** - לא היה אומר 'לך' כי אם **בא**, 'ביין' בלעז, שמשמע שאני אלך עמך ("אני אלך עמך" גם ב- **וארא זכו**) (אפשר כי בצרפתית עתיקה מלת **בא** היתה **viene**, בצרפתית בהתשע"ב **venir**) **בא** – טפחא, שינוי משמעות מיחיד לרבים ההולכים כפי' **[ר' יוסף בכור שור]** שמשמע שאני אלך עמך.

ג' הכתר **רש"י** (א) **בא אֶל-פְּרֻעָה. שְׁתִּי** - שימי; שאשית אני.

ג' אחרת **רש"י** (א) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה** והתרה בו. ואח"כ מפרש **שְׁתִּי** - שימי; שאשית אני.

במדרש **[שכל טוב]** מוסבר כי מקום הטעם כמלעיל וכמלרע גורם לשנוי משמעות בכלל וכאן במלת **שְׁתִּי**.

[שכל טוב (בובר)] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּאֶל-פְּרֻעָה. לַפְּלִטָּה שְׁלּוֹ (במקורות אחדים מפורש כי מלת "לך" נאמרת כשפרעה ביאור, "בא" כשפרעה בארמונו): כִּי-אַיִי הַכְּבֹדְתִי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עַבְדְּיָו. הן הכבידו את לבם מעט ואני הוספתי להם כבודות, דאם בא אדם ליטמא פותחין לו, כל כך למה: לְמַעַן שְׁתִּי. הַטֵּעַם שְׁהוּא בַת' מוּדִיעַ כִּי הוּא לְשׁוֹן זֹכֵר, כְּלוּמָר אֲשִׁית: אֶתְּנִי אֶלָּהּ בְּקֶרְבּוֹ. אֶלָּהּ הֵינִי קְשׁוֹת, אֶלָּהּ בְּקֶרְבּוֹ. כַּדְּכֹתִיב (דב' וא' זכז) וַיִּתֶּן ה' אוֹתָתָּ וּמִפְתָּים גְּדִלִים וְרָעִים וּבְמִצְרַיִם, אֲבָל כַּשֵּׁהטַעַם בַּשׁ' הֵינִי לְשׁוֹן נִקְבָה וְצִוּוּי, כַּגִּון (ירמיה לא,כ) שְׁתִּי לְבַד לְמִסְלָה, (ישעיה טו,ג) שְׁתִּי כָּלְלִי צִלְחַן בְּתוֹךְ צַהָרִים:

(א) ההסבר בא להראות תפקיד מקום הטעם כמלעיל וכמלרע הגורם לשנוי משמעות במלת **שְׁתִּי**: (א) בין זכר לנקבה (ב) בין משמע "לשים" ובין משמע "שימי לב"

(ב) **אֶל-פְּרֻעָה** – מקף, כרב-מצב בעל בחירה (א) להיטהר, להיטיב (ב) להיטמא, להרע. אם בוחר להרע או **אַיִי הַכְּבֹדְתִי אֶת-לִבּוֹ**. אם בוחר להיטיב או **אַיִי הַכְּבֹדְתִי אֶת-לִבּוֹ** - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר שע"י התראה יעשה תשובה ותתקבל. על הגי' האחרת ברש"י ל- **בא אֶל-פְּרֻעָה** והתרה בו. מבוסס הסבר **[האדמ"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל ליקוטי שיחות ר' ע' 65]** **והתרה**

ב"ה טוב טעם ודעת (טו"ר) כי במצוותך האמיתי – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור; **מחיצה**, **עיריה**, **סגנה** = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור; **מחיצה**, **עיריה**, **סגנה** = **שכחה**; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

בו מבואר בתניא שאף מי שנאמר בו ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה", הנה "אם דחק ונתחזק ... ועשה תשובה – מקבלין תשובתו". ואף כאן, גם לאחר שהכביר ה' את לב פרעה עדיין היתה בידו הבחירה להתחזק ולשוב בתשובה, וזהו **והתרה בו** – הקב"ה הכביר את לב פרעה כדי לשתול ממונו את האפשרות של תשובה. אך רש"י מגלה שעדיין היה בידו לעשות תשובה, שהרי המטרה של התראה היא בדרך כלל, שהאדם יקבל אותה.

אִי הַכְּבִדְתִּי אֶת-לִבּוֹ – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר על עם ישראל למרות שהכעיסו לפני ה' גם במצרים, כדי שלא יאמרו פרעה ומצרים שאין בידו ה' היכולת להצילם. כנדרש בשני אופנים ב- **שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יג א** ... ועמדו והכעיסו לפני ובקשתי לכלותן ולהשליכן מעל פני, ואמרתי בשביל פרעה הרשע שלא יאמר לא היה יכול להצילן ועמד עליהן והרגן, הוי (משלי כז, 10) **וְכַעַס אֲוִיל כְּבֹד מְשֻׁנְהֵם**, (התנאות אויבי ה' נגד ה' או כפירתם ביחוד כפי' תולדות יצחק ב-י), מביאה את ה' למונע מהם תשובה) הוי **כִּי-אִי הַכְּבִדְתִּי אֶת-לִבּוֹ**. (ולאדם וכך להקל על ישראל). וש"ר מביא אותו מהלך הפעם מבוסס על פסוק בתורה (ב) ד"א **כִּי-אִי הַכְּבִדְתִּי אֶת-לִבּוֹ** ה"ד (דב' הא' לב, 10) **אֲמַרְתִּי אֶפְיָהֶם** מהו **אֶפְיָהֶם** אמרתי באפי (בכעסי) איה הם (עם ישראל), דבר אחר **אֶפְיָהֶם** אמרתי באף (בכעס) שהכעיסו לפני איה הם (עם ישראל) לא יהיו אלא **אֶפְיָהֶם** **אֶפְיָהֶם** **מֵאֲנֹשׁ וְזָכְרָם**, ומי גרם להם שיצאו משם **לֹאִי כְּעַס אֲוִיב** (התנאות אויבי ישראל על ה' ועל עמו) מביאה להצלת עם ישראל ע"י ה'.

(משלי כז, 10) **כְּכֹד-אֲכֹב וְנִטְל וְנִטְל הַחֹל וְכַעַס אֲוִיל כְּבֹד מְשֻׁנְהֵם**: (דב' הא' לב, 10) **אֲמַרְתִּי אֶפְיָהֶם** **אֶפְיָהֶם** **מֵאֲנֹשׁ וְזָכְרָם**: [כז] **לֹאִי כְּעַס אֲוִיב** **אֲגֹר פְּנֵי-נַפְרִי וְצָרִימוּ פְּנֵי-לִבִּי וְלֹא-יִפְּנֵי רַחֲמֵי וְלֹא ה' פֶּעַל-כָּל-זֹאת:**
ול-**(רמב"ן)** יש גם מהלך של הקלה ... **כִּי עֲשִׂיתִי כֵן, לְמַעַן** שאשית בקרבם אלה האותות אשר אני חפץ לעשות בהם, שידעו מצרים את גבורתי, לא שאעניש אותם יותר מפני הכבוד הזה; טט - ההכבדה אינה כדי להעניש את מצרים אלא כדי שיכירו בגבורת ה'.
אֶל-פְּרַעֲהוּ – אתנה, מגביל זמן להיטיב ולעשות תשובה שתתקבל עד שלא נעשה בו הדין.
אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב – מקף מקף כרב-מצב של לב פרעה וכרב-מצב של לב עבדיו. (טט – א) הן הכבידו את לבם מעט, (טט – ב) בעקבות התראה יכלו לבחור לשוב, אך משלא שבו אז (טט – ג) ואני הוספתי להם כבודות, דאם בא אדם ליטמא פותחין לו,
אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב – מקף מקף כרב-מצב של לב פרעה וכרב-מצב של לב עבדיו (א) בשעת מכות לפחות האחרונות יראים את ה', אחרי היפסק המכה פוסקים מלירוא את ה'.

עיון בכתוב (שמ' וארא י, א) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּי אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ**: בדרכים אחדות.
לְמַעַן – רביע, ארבע סיבות לאותות שנעשו במצרים. אפשר כפי' **[אברבנאל שמות פ"י]** בשני מקומות בפירושו.
השאלה הג' באמרו (שמ' וארא י, א) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּי אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ** וגו' (שמ' וארא י, ב) **וַיִּדְעָתָם כִּי-אֵי ה' כִּי הִנֵּה תִכְלִית הַמִּכּוֹת כִּבְרוּ** ביארו הקדוש ברוך הוא למשה למעלה (טט – א) בקצתם למען תדע כי אני ה' (טט – ב) וקצתם למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. (טט – ג) ובקצתם בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ והיו אם כן כלם בערך פרעה והמצרים לא בערך ישראל (שמ' וארא י, ב) **וַיִּדְעָתָם כִּמוֹ שֶׁנִּזְכָּר כֵּן**.
(טט – ד) ואמר שהמכות האלה שיוכרו היו ראיות לבוא על המצרים מפני רשעת' ומה שהרעו לישראל והוא אמרו **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּי אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ**

הסבר בדרך פנימיות התורה

[רבינו בחיי דברים פרק לא] ויש לך להשכיל מלת בקרבי בפירושה ובמספרה (בגו' של מלת "בקרבו"). ונראה לי כי בכל מקום שנמצא בתורה לשון "בקרבי" או "בקרבו" או "בקרבי" יש שם על כל פנים התעוררות על מדת הדין, ואב לכולן: (שמ' מש' כג, כא) **כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ**, וכן במכות מצרים: (שמ' וארא י, א) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּי אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ**, וכתוב בהן: (שמ' וארא ח, יח) **כִּי אֵי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ**:
(שמ' מש' כג, כא) **הַשֶּׁמֶר מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקִלּוֹ אֶל-תַּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יֵשֵׁא לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ**:
[של"ה פרשת בא תורה אור יד]. וזהו סוד (שמ' וארא י, א) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּי אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ**, ורומז לאותיות שם ידו"ד המתפשטים בשכינה המתלבשת, כי כבר כתבתי בפרשיות הקודמות (פרשת וארא אות ב), שכל ניסים ונפלאות מצרים היו בשם ידו"ד, וכמו שאמר הקדוש ברוך הוא 'אני ידו"ד' הוודיע ששמו ידו"ד. ועל אותיות זה השם אמר **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּי אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ**. ... ומאותיות שמו נתפשטו הכנעת השר שהוא הבכור. והמכות באומה של מטה, ... **טו**. ודע, כי גאולת מצרים אף שהיתה גאולה גדולה, מכל מקום אינה גאולה בהחלט עד לעתיד, ואז יתגלה אותיות שם ידו"ד כולם, מה שאין כן עתה לא נתגלה כי אם אותיות י"ה, כמו שנאמר (שמ' בשלח יז, 15) **כִּי-יָד-עַל-כַּסְּפֶה** (כס י"ה)

לְמַעַן – רביע, רמז לגלוי שלימות שם הוי' של ארבע אותיות שבהם נעשו כל נסי יציאת מצרים. **אתְּי אֶלֶּה** – מרכא טפחא כיתור לרבות שאומר שמלת "אלה" (כעין א-לקות, בני הא-לקים) יתירה לדרוש שלפני הכנעת האומה ה' מכניע את את השר של האומה. וזה מביא להכנעת האומה.
שְׁתִּי – תביר, מחלק ללמד שבגאולת מצרים לא נתגלה כי אם אותיות י"ה, ורק בגאולה לעתיד לבוא יהיה גלוי של ארבע אותיות שם הוי'.
בְּקִרְבּוֹ - **[רבינו בחיי]** התעוררות על מדת הדין, סלוק מגביל התעוררות מידת הדין רק על מצרים וישראלים שלא חזרו בתשובה.
ההסבר הבא מפי הרב סנדר ערלנגער שליט"א. משל למלך הגוזר עונש ואין זה נאה למלך לבצע העונש, אלה הענישה מתגלגלת לקוסטינר הממונה לחבל בנענש (כמו זה שאמור היה להרוג את משה).
לְמַעַן – רביע מרמז לארבע אותיות שם הוי' דקדושה ממנו בא שפע החיות לבריאה.

כאשר דינים דקדושה רוצים לנקום, ע"פ **[רבינו בחיי]** מלת **בְּקִרְבּוֹ** מלמדת על התעוררות מדת הדין או **שְׁתִּי** – תביר מצמצם מאד החיות וזה עובר להחיות הקליפות (נקרא גם "ה" תתאה (אחרונה בשם הוי') הירוד לגלות). גי' מלת **בְּקִרְבּוֹ** מלמדת על גלוי טומאה וזה גורם לקליפות להפעיל מלאכי חבלה וש"דים כמרומז בפי' **[ריקאנטי]** ומשם באו מכות מצרים, ובכתוב מרומזים במלת **אֶלֶּה** (כמו במעשה העגל (שמ' תשא לב, 7; שמ' תשא לב, 10) **וַיִּאמְרוּ אֶלֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל**) ורבוים מרומז בתבנית הטעמים מרכא טפחא של **אתְּי אֶלֶּה**. ובאגרת רבי שמשון מאוסטרופולא הנלמדת בליל פסח נאמר שמספרם נלמד מ-**(יש' נח, 7)** **וְלִהְיוּתָם בְּאֶגְרֵף רִשְׁעַ מִלַּת אֶגְרֵף** – נוטריקון ג' אלפים ר"פ **(תה' עח, מט)** **מְשַׁלַּחַת מִלְאֲכֵי רָעִים**:

ב"ה טוב טעם ודעת תבנית (הטור"ל) כי מביצותך האמנותי – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תברך – מחלק, מבעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קבץ ששעיה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרכא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפיטיה; תברך מרכא טפחא – קבוצה שמעטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

1.6 שמות בא י,א (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

לשמור בקבוצה

שמות בא י,א – כג: פ [כא] ויאמר ה' אל-משה נטה ידך על-השמים ויהי חשך על-ארץ מצרים וימש חשך: (הכנה למלמד)

[כב] **ויט משה את-ידו על-השמים ויהי חשך אפלה בכל-ארץ מצרים שלשת ימים:** (המלמד: ימי החשך הראשונים)

(הלמד) [כג] **לא-ראו איש את-אחיו ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל-בני ישראל היה אור במושבתם:**

(בלי רש"י לא ידענו שאלו שלושה ימים נוספים, מאיפה יודעים שחשכתם הייתה מוכפלת?)

בדיון ב- [בבלי בבא קמא כה,א] בדרשת ר' טרפון בקל וחומר על הסגר מרים, מוסבר שבקל וחומר "דיו לבא לידון (הלמד) להיות כבא מן הדין (המלמד)" ולכן אין הלמד עולה בפעולתו (שם עונש מרים מה' שבעה ימי הסגר, כעין נדוי) על המלמד (הנידוי בת ע"י אביה שבעה ימים). (במד' בהע' יב,ד) ויאמר ה' אל-משה ואליה ירק ירך בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: תבנית הטעמים היא ויאמר ה' – קדמא ואולא ... תסגר שבעת ימים – גרשיים מהפך פשטא .

מבכת חושך תבנית הטעמים על מלמד ולמד כמו הקו"ח בהסגר מרים, אבל עם שנוי בסוף התבנית, הפורץ את המגבלה של הקל וחומר. (כג) **ויאמר ה' – קדמא ואולא,** מלמד על סדר, **ויהי חשך על-ארץ מצרים וימש חשך:** (כג) מתאר את חלקה הראשון של המכה

(כג) **לא-ראו איש את-אחיו** - גרשיים מונח רביע, מתאר את חלקה השני של המכה שללא פרש"י על פי שמות רבה לא היינו יודעים שזה חלק שני. רש"י (כג) ... ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה שלא-קמו איש מתחתיו. יושב לא יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב וגו'.

תבנית הטעמים קדמא ואולא ... גרשיים מלמדת על כעין לימוד בקל וחומר (כג) **ויאמר ה' – קדמא ואולא,** מלמד על סדר, שמקדים והולך הבא מן הדין (המלמד) ואחריו אולא – הולך הבא לידון – הלמד.

המלמד הוא הביצוע של הצווי ב- (כג) היינו (כג) **ויהי חשך אפלה בכל-ארץ מצרים שלשת ימים:**

הלמד הוא (כג) **לא-ראו ... ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים**

יש המסביר שאם יש מידע מהמלמד על הלמד, כמו מבכת חושך שהיה חושך שלושה ימים, לכן כאשר נאמר (כג) **לא-ראו ... ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים** זה מלמד: (א) שאלו שלושה ימים אחרים (ב) שבחלק השני החושך היה גדול מהחושך של החלק הראשון. בהסגר מרים תבנית הטעמים הייתה ויאמר ה' – קדמא ואולא ... תסגר שבעת ימים – גרשיים מהפך פשטא, והלמד לא עלה על המלמד ("דיו" ללמד להיות כמו המלמד).

מבכת חושך תבנית הטעמים (כג) **ויאמר ה' – קדמא ואולא ... לא-ראו איש את-אחיו** - גרשיים מונח רביע והלמד עולה על המלמד שחשכת שלושה ימים אחרונים גדולה מחשכת שלושה ימים ראשונים. כלומר אין הגבלת הלמד ב"דיו".

הלמד, שלושה הימים האחרונים של מכת חשך, פסוק (כג) **לא-ראו איש את-אחיו** - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל והיות ויש עוד פרט **ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים** אז זה עשוי להיות כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו ולא על הכלל כולו.

שמות בא י,כד – כו: [כד] ויקרא פרעה אל-משה ויאמר לכו עבדו את-ה' רק צאנכם ויקרכם יצגו גם-טפכם ילד עמכם: (הכנה למלמד)

(המלמד) [כה] **ויאמר משה גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו לה' אלהינו:** (המלמד, הבהמות שפרעה יתן לכפרה עליו)

(הלמד) [כו] **וגם-מקננו ילך עמנו לא תשארו פרסה כי ממנו נקח לעבד את-ה' אלהינו**

ואנחנו לא-נדרע מה-נעבד את-ה' עד-באנו שמה: (הלמד שאם בהמות פרעה יוצאות עמם לא כל שכן שבהמתם יוצאה עמם)

בדיון ב- [בבלי בבא קמא כה,א] בדרשת ר' טרפון בקל וחומר על הסגר מרים, ... ראה הסבר לעיל. במו"מ בין פרעה למשה, תבנית הטעמים מעידה על מלמד ולמד כמו הקו"ח בהסגר מרים אבל עם שנוי בסוף התבנית, הפורץ את המגבלה של הקל וחומר.

(כז) **ויקרא פרעה – קדמא ואולא,** מלמד על סדר, **ויאמר לכו** (פשטא פשטא, כעין מיד, כאילו רגילות) ... **רק צאנכם ויקרכם יצגו** תבנית הטעמים קדמא ואולא ... אזלא-גרש (=גרשיים מלעלי) מלמדת על כעין לימוד בקל וחומר (כז) **ויקרא פרעה – קדמא ואולא,**

מלמד על סדר, שמקדים והולך הבא מן הדין (המלמד) ואחריו אולא – הולך הבא לידון – הלמד.

הנידון קדמא - מקדים המלמד פסוק (כז) ... **גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו לה' אלהינו.** המידע על הנלמד נמצא במאמר משה **גם-אתה תתן** ודע שנתינתך היא בבחינת **גם** - בתוספת על **הבא לידון** ואולא - הולך אחריו הלמד פסוק (כז) **וגם-מקננו ילך עמנו** - אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו כי יש כאן שני פרטים (כז) ... **גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת ו-** (כז) **וגם-מקננו ילך עמנו.** הלמד כאן עולה על הנידון כפ-רש"י ... לא דיין שמקננו ילך עמנו אלא גם משלך תתן ... **לא-נדרע מה-נעבד ... שמה ישאל יותר ממה שיש בידנו.**

שמות בא י,א – ב: [א] ויאמר ה' אל-משה עוד נגוע אחר אביא על-פרעה ועל-מצרים אחר-כן ושלח אתכם מזה כשלהו כלה נרש יגרש אתכם מזה:

[ב] **דבר-גא באזני העם וישאלו אישו מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי-כסף וכלי זהב:**

(כ,א) **ויאמר ה' – קדמא ואולא ... וישאלו אישו מאת רעהו** - גרשיים מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע.

בדיון ב- [בבלי בבא קמא כה,א] בדרשת ר' טרפון בקל וחומר על הסגר מרים, ... ראה הסבר לעיל. בבצווי ה' למשה, תבנית הטעמים מעידה על מלמד ולמד כמו הקו"ח בהסגר מרים אבל עם שנוי בסוף התבנית, הפורץ את המגבלה של הקל וחומר.

כאן המידע על הלמד מתגלה בתבנית טעמים מיוחדת **עוד נגוע אחר אביא על-פרעה ועל-מצרים** – מונח מהפך פשטא מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשתי דרשות, מהפך פשטא אחד מרמז על דרשה אחת כפשוטה ואחת יוצאת מפשוטה, מהפך פשטא שני מרמז על עוד דרשה אחת היוצאת מפשוטה. אפשר שנגע כפשוטו זה מכת בכורות, נגע שלא כפשוטו זה אבדן רכושם, ועוד נגע שלא כפשוטו זה מכה בשר של מצרים, ע"פ תבנית טעמים זקף-קטן זקף-גדול ראה הסבר בהמשך.

הנידון קדמא - מקדים המלמד פסוק (כ,א) **עוד נגוע אחר אביא על-פרעה ועל-מצרים** וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת מטובי (טו"ר) ל"ה כי במצוה האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מחרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"פ.

הבא לידון ואזלא – הולך אחרי הקרא הלמד (א,ב,ג) **וְיִשְׁאַלְךָ אִישׁ מֵאַתְּ רֵעֵהוּ** – גרשיים מונח פסק (מונח לגרמיה) מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, אפשר כי כאן על עצמו, כי **הבא לידון** (הלמד) הפסד רכוש והמכות על הים עולה בהרבה על הנידון (המלמד) מכת בכורות כי:

(א) פגע ברכושם כאן ועל הים, ועשו את מצרים כמצולה שאין בה דגים – רוששו אותה כפ'רש"י ... בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמרו אותו צדיק אברהם ועבדו וענו אתם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.
 (ב) פגע כאן ועל הים במאילי מצרים, בשר של מצרים ובשרי אומות העולם, כל צבא מצרים אבד בים. וע"פ (רש"י 'שמ' בשלח יד, בה) [כִּי הָיָה נִלְחָם לָקֵחַ בְּמִצְרַיִם; דבר אחר במצרים, בארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשאר במצרים.
 [מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי יד, לא] וירנא ישראל את הדי הגדולה. מכות חמורות ומכות משונות זו [מזו ומיתרות] משונות ומיתרות חמורות זו מזו ר' יוסי הגלילי אומ' מננין אתה] אומ' שלקו מצ' במצ' עשר מכות ועל הים לקו חמישים] מכות] שבמצ' הוא אומ' ויאמרו החרטומים אל פרעה וגו' (שמ' ח טו) [ועל הים] הוא אומ' וירא יש' את הדי הגדולה וגו' כמה לקו בן[אצבע עשר] מכות אמור מעתה במצ' לקו עשר מכות ועל הים [לקו] חמישים מכות ר' אליעזר אומ' מנין שכל מכה ומכה ש[הביא] המקום ב"ה על המצ' היתה של ארבע מכות שנא' ישלח בם חרון אפו וגו' (תה' עח מט) עברה אחת וזעם שתים וצרה שלש. ומשל' מלאכי רעים ארבע. אמור מעתה במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות. ר' עקיב' אומ' מנין שכל מכה ומכה שהביא המקום ב"ה על המצ' היתה של חמש מכות שנא' ישלח בם חרון אפו וגו' הרי אחת וכול אמור מעתה במצ' לקו חמישים מכות ועל הים לקו חמישים ומאת' מכות.

65. שמות בא א,א: שני מופעים, אחד עם מקף בז"ק אחד ללא מקף בז"ק
וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיו כִּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה:
כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

פעמיים זקף-קטן זקף-גדול בין שני קיסרים. כתב הרבי מדזיקוב בספר אמרי נועם כי גימטרית "זקף-גדול זקף-קטן" עולה "יסוד מלכות" ועולה תקע"ו, והרב י"ר פאלוך זצ"ל כתב שכן נמצא ביעב"ץ. העיון גילה כי גימטרית המלים המוטעמות בתבנית הטעמים "זקף-קטן זקף-גדול" וכן ההפרש בין גימטרית המלים והגימטריה של התבנית (השווה תקע"ו) מרמז לדברים שונים בפנימיות התורה, בתנ"ך ובתושב"ע.

ברישא ועל-מצרים אחרי-כן זקף-קטן זקף-גדול. בסיפא **כְּשִׁלְחוֹ זקף-קטן זקף-גדול**. ועוד תבנית הטעמים של הכתוב **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיו כִּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה**, וזה בין קיסרים המלמדת על תוקף המכה העשירית שזיעזעה את פרעה ועמו ועמד וגירשם ממצרים **כָּלָה נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה**, וזה היה גם כנגד אלו מישראל שעדיין היו ספקנים.

ועל-מצרים אחרי-כן – גי' 106 + 380 + 219 + 70 = עולה ק"ו + ש"פ + יר"ט + ע' = 775 עולה תשע"ה
 ע' = שקו"ץ + יר"ט + ע' = 775 = עולה תשע"ה
 הפרש מתקע"ו = 775 - 576 = 199 = קצ"ט נמצא באוצר גי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל קצ"ט עולה צדק"ה ועולה שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלק' וכוללם

אחרי גי' יר"ט – נוטריקון י'ראה ר'אתה נ'טתה (רש"י במד' בלק) בין פירושו מלאך, כאן אפשר כי הוא שר היינו שקו"ץ של מצרים והמשחיתים מע' אוה"ע שהביא עמו על הים.
 ביציאת מצרים הקב"ה עשה צדק"ה (=קצ"ט) עם ישראל ואפשר שע"י הצירוף שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלק' וכוללם (=קצ"ט) הקב"ה נפרע מאומת מצרים ונפרע משרה, כמאמר חז"ל שכאשר הקב"ה נפרע מאומה הוא נפרע משרה, מעבודת האלילים שלה ומהאומה. כאילו נאמר אחרי תשע"ה נגעים **עוד נגוע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם** שיקלול נגע היפרעות מהשר של מצרים (על בסיס יר"ט) על הים שע"פ [זוהר שמות בשלח יד, ז] וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מַאֲוֹת רֶכָב פְּחֹר וגו' הביא עמו משחיתים מכל האומות היינו ע' אומות העולם, והיפרעות משרי שבעים אומות העולם ובכל שיקוצי מצרים ובפרעה ובעם מצרים.

כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה – קדמא זקף-קטן במלה אחת זקף-גדול – גי' המלים המוטעמות בזקף-קטן זקף-גדול 364 + 55 = 419 = תי"ט = השט"ן + ה"ן (חמש פעמים ו"ה ענין של רחמים), וכן עולה אקשי"ח, ענ"ו בכב"ל רגל"ו
 הפרש הגימטריות בין גי' המלים ובין גי' התבנית (= מתקע"ו) 419 - 576 = 157 = זק"ן, מזי"ק. שילוב שתי הגימטריאות אקשי"ח זק"ן כמו משלי - מלך זק"ן וכסיל, נאמר על השטן (גי' 364) (בשם אליהו שגב הי"ו)
 הסבר אפשרי אחרי אשר ענ"ו בכב"ל רגל"ו (= גי' תי"ט) את עם ישראל (הפסוק על יוסף ומלמד על כלל ישראל) הקב"ה מבטיח כי אקשי"ח (= גי' תי"ט) לב פרעה אשר הוא (קהלת ד, ג) **מִמְלַךְ זָקָן וְכֹסֶלֶל** (זק"ן גי' 157) ומזי"ק (גי' 157) שנאמר על השטן (בשם אליהו שגב הי"ו)

כְּשִׁלְחוֹ = 364 = השט"ן משטין לעשות **כָּלָה**, כשלחו כמו (שמ' בשלח יג, ז) **וַיְהִי כְּשִׁלְחַן פְּרַעְהוּ**. פסוק (שמ' בא א,א), ופסוק (שמ' בשלח יג, ז) מעידים כי פרעה עדיין סבר שמכוהו הוא משלהם
 ונגדו **כָּלָה** עולה בגי' (5 * ו"ה = 55 עולה ה"ן. ו"ה זו מדת הרחמים המסנגרת ואומרת (במ' בלק כגט) **הָרַעַם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל**, ניתוק מכל האומות המכשיר עם ישראל לקבל התורה ולהיות עבדי ה'.

בסיכום: השט"ן ביצע שליחות ה' להוציא ישראל ממצרים להיות (במ' בלק כגט) **הָרַעַם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל** וגו' אבל הוא ממשיך לעמוד להשטין כמו שמעידה הגי' תי"ט העולה הע"ם ה"ה ונ"ה אחר"י מהפסוק (דב' וילך לא, טז) **וְגַם הָרַעַם הַזֶּה וַנְּהַה אֶתְרֵיוֹ אֶלְהֵי יִצְרָאֵל אֲרָץ**

אחרי כתיב הנ"ל זיכני הקב"ה למצוא במוצאי י' טבת התשע"ה: **מאור ושמש שמות פרשת בא ... וזהו (שמ' ג, ח): "וַיֵּאָדָּר לְהַצִּילֹוּ מִיַּד מִצְרַיִם** כלומר, כביכול ירידה היה אצלו יתברך, שהוצרך להופיע אור בהירות אלהותו יתברך לעולמות התחתונים, כדי להצילו מיד מצרים. ובוז נבוא לביאור הפסוק (שמ' בא א,א) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיו כִּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה** - מכת, כנזכר לעיל שהמכות יצאו כסדרן מעשר ספירות מתמא לעילא - תיבת בכורת נוטריקון בו כתר. **אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיו** - מפני שאז יופיע אור בהירות אלהותו יתברך לעולמות התחתונים, ויתבטל השר שלהם שהוא השטן, שהוא גימטריא שס"ד כמנין **כְּשִׁלְחוֹ**, והיינו **כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה** - שהשר שלהם שהיה משלח בלבם לעשות תחבולות להפריד את ישראל מאביהם שבשמים, יתבטל ויִקְלָה מחמת אור בהירות אלהותו יתברך, ואז **נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה** כנ"ל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דראג** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – חצי פחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; **תלישיה**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשייב** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג; **מדות דר'** ישמעאל ול"ב **מדות דר'** אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה. שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עקירה. שגגה. שכהה; **פוז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

גבי ארבה. מיהו תימא (אבל תמיהה) הוא שהרי יואל היה אחרי כן כמה ימים (שנים רבות), ותיריך **רבי יוסף בכור שורן** ז"ל שהרבה נביאות מצת שאמר[ן] הנביאים ואינו מפורש היכן אמרו הק' י"ש (הקב"ה יתברך שמו), ... ועל הלשון של סיפור הדורות הבין משה שהוא מכת ארבה.

ורשב"ם (אינו ברשב"ם שבחומש) פי' רמז לו הק' שנו' **(שמ' בא י,ב)**, ו**את-אתתי אשר-שמתני בם** ארבה חשך מכת בכורות (צ"ע כיצד מרומז). ע"פ **רבי יוסף בכור שורן** בארבה שייך סיפור דברים יותר משאר מכות כי ארבה רגיל לבוא לעולם, אבל זה של מצרים היה מיוחד במינו שהיה מין אחד על כל הארץ בכמות עצומה שלא חזרה שוב וגם שפשט רק בגבולות מצרים, וביואל מסופר על ארבה של מינים אחדים כל אחד בכמות עצומה והצווי לספר עליו. מסקנתנו שמשנה כאב הנביאים הכיר את נבואת יואל העתידיה ולשונה ולכן הקיש מנבואת **(יואל ג,א)** **עליה לבניכם ספרו** שהוא על הארבה של יואל, אל הצווי אליו **(שמ' בא י,ב)** ו**למען תספר באוני בך** שעליו (משה) להזהיר את פרעה על ארבה.

ולמען – פוז, מעביר רעיון נבואת משה בלי שמפורש היכן אמרו הק' י"ש לומר אותו, אל נבואות נביאים אחרים בלי שנאמר היכן אמר להם הק' י"ש לאמרם.

תספר – **טרסא**, בתפקיד בעל בחינה נעלה היינו ליתן שבה להקב"ה לספר תהלתו בין האומות, ככתב ב-**[תורה שלמה ח]]** ... **(שעיהו סג,ד)** **נהגת עמך לעשות לה עם תפארת**; כשנאלו ישראל ממצרים אמר להם משה לא במעשיכם אתם נגאלין, אלא **למען תספר באוני בך ליתן שבת להקב"ה** שבניו מספרים תהלתו בין האומות וכה"א **(תה' צו,א)** **שירו לה' שיר תגש** **(תה' צו,ב)** **ספרו בגוים כבודו (מדרש תהלים מזמור צו)**

[תורה שלמה יא]] **(שמ' בא י,ב)** ו**את-אתתי אשר-שמתני בם**, **(תה' קה,ב)** **שמרבם דברי אתותיו**, א"ר יהודה בר סימון שהיו המכות נרשמות בגופן באותיות, שנאמר **(שמ' בא י,ב)** ו**את-אתתי אשר-שמתני בם**, **(מדרש תהלים מזמור ח,ח)** ובהערות תו"ש כתב ... אמר רבי יודן בר סימון שהיו המכות חקוקות על המטה בלשון נוטריקון דצ"ך עד"ש באח"ב, ומשה מביט בו איזה מכה ראויה לפרעה לבוא ומביאה, והיה המטה משוואי ממ' סאה, ושל סנפירון היה, והיה מכה בו, והמכות נרשמות בגופן. ומבואר שלגריסא אחת, אות מהמכה נרשם בגופן. ראה תו"ש בר' ד' קיט], מדרש על הפסוק **(בר' ד,טו)** ו**ישם ה' ללגן אות**, שנרשם בזרועו אות אחת משמו (טט: של ה). אם טעם פזר משמש כציור רעיון (איזאו גרמה בלע"ז) אז צורתו מרמזת לעוף או שרץ במעופו. **תספר** – **טרסא** בתפקיד בעל בחינה נעלה (כעין מחיצה לעצמו) כי המטה מסנפירון, שבמקום אחר נאמר שהוא מכסא הכבוד. אפשר שאבן סנפירון היא בעלת תכונה כמו של י"ב אבני החושן שהן מושכות מכה עליון אל הנביא או הכהן. ועל כך כתב **[רבינו בחיי] (שמ' תעוה כח,טו)** ו**תאבנים** ... וראיתי בספר האבנים שחברו הפילוסוף, **שהאבנים צריכות טהרה**, וידוע מסגולתם שהנושא אותם בטומאה יתבטל כחם אליו או יחלש, ואם ישוב ויטהר תחזור האבן לכחה הראשון ככתחלה, והסבה והטעם בזה לפי מעלות ורחניות הכח העליון שהאבן מושכת ממנו שהוא מדבק בטהרה ומתרחק מן הטומאה, ונראה פחות שטעם **תספר** – **טרסא** בתפקיד שיעור של משקל המטה,

ובס' **[מנחה בלולה]** אותותי אל תקרי **אתתי**, אלא אותיותי, שהם אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו (של פרעה), וכמו שההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם כך יהיה אחרית פרעה ועמו. ולזה תרגם אונקלוס אותותי הראשון **(א,י)** **אתי** שהוא תרגום של אותיות **(שמ' בא י,א)** **למען שתתי אתתי** ארבע אותיות ה' הנכבד, המרומזות בטעם רביע של מלת **למען** והב' **(א,ב)** **אתתי** (טט: מופתים) שהוא תרגום של אות.

ויש להקשות כי נאמר ב-**(שמ' וארא ז,ז)** ו**הרפיתי את-אתתי ואת-מופתי פארץ מצרים**; ולכן מופתי אינו פירוש לאותותי. נסביר הטעמים ע"פ **[מנחה בלולה]** בסדר הבא:

וּבְן-בְנֵךְ – רביע, אפשר כי כאן רמז לדרוש את מאמר ההגדה "כנגד ארבעה בני דברה תורה" לדרוש בפרשות **(שמ' בא י,ב)** **קדש-ל'י קל-כבוד** וב-**(שמ' בא י,א)** **"והי'ה פי'י'באך ה'** " ארבעה בני דבריהם שבהן מוזכרים במפורש רק שני בני דבריהם. ו**את-אתתי** – מקף כרב-מצב משמעות המלה (א) בלשון ההגדה – זה המטה ... תעשה בו את האתת, (ב) מופתים? התורה מתכוונת למטה. (ג) אותיות שם הנכבד. אפשר כי לכך מרמז טעם **ואת-אתתי** – טפחא, כשנוי ורבי.

אפשר כי מרמז למדרש אל תקרי **אתתי**, אלא אותיותי, שהם (טט: ארבע) אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו, **תספר** – תלישא-קטנה בתפקיד עקירה של פרעה ועמו והעבודה זרה שלו מן העולם.

ולמען – פוז, מעביר רעיון עקירת פרעה מן העולם בגלל שהתנגד לה' בפיו אל ההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם **ולמען** – פוז, מעביר רעיון השבח על עקירת פרעה לברכת הנסים **[תורה שלמה ז] הערות** ובמדרש הגדול מביא שם אחרי זה **ולמען תספר באוני בך וכן-בך** **[משנה ברכות פ"ט,מ"א]** (גמרא) דברכות נר. הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל מברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. (טט: אפשר כי העקירה של פרעה ועמו והעבודה זרה שלהם מן העולם מתבטא בהמשך המשנה) מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים ואומר ברוך שעקר עבודת כוכבים מארצנו:

באני בך – קדמא ואולא, כפי שהצענו לעיל תבנית הטעמים עשויה להעיד על לימוד בפסוק ככעין כלל ופרט וכלל על תוכן ההגדה של פסח. המלים **באני בך** הם פרט למי ללמד ומבואר ל-מה ללמד. הביא **[תורה שלמה ז] הערות** ... ובלקט טוב: פסוק זה למשה אמרו **ולמען תספר** בתורה להודיע לדורות. ובכת"י מדרש חפץ: **ולמען תספר** מכאן שחייב אדם לספר בשבח הקב"ה מן התורה כו'. ולכן תוקן לברך ברכת ישתבח החותמת את ההגדה של פסח עם שינויי נוסח וע"פ **[אבודרהם]** ו-**[דברי חמודות]** שכל אותן ט"ו לשונות של שבח הסדורים בברכת ישתבח דורש במכילתא מתוך שירת הים ומתוך הפסוקים של ויברך דוד. אפשר כי קדמא ואולא מציגים מלמד על אמירת שבח לה' בליל אמירת ההגדה והנלמד הוא הרעיון של ברכת השבח לכל יום הוא דרך הרעיון שיום יום מזכירין יציאת מצרים (ע"פ פירוש סידור התפלה לרוקח [טו] הודו לה') ולכן עם עזרת טעם פזר או בלעדיו ברכת ישתבח היא גם החותמת את פרקי דזמרה בתפילה של שחרית של כל יום.

[טור אורח חיים הלכות השחר ושאר ברכות סימן נד] (א)ישתבח אינו פותח בברוך לפי שהוא סמוך לב"ש (טט: סמוך לשתי הברכות המקדימות לקריאת שמע) ששניהם נתקנו על פסוקי דזמרה זו לפנייהם וזו לאחריהם ופסוקים שביניהם לא היו הפסק וחותרם בא"י מלך מהולל² בתשבחות ואל ההודאות וכו' עד חי העולמים **(ב) פרישה** ... וכן משמע מלשון התוספות דפרק הרואה (ברכות נט. ד"ה הלכך ע"ש).

ב"ה טוב טעם ודעת (טו"ט) כי במצוות האמתי - תהלים ק"ט, ט"ט, טעמי המקרא ותורה ושב"ע פה - התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכז = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכז טפחא - קב" ששנויה לגוול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכז תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכז טפחא** - קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקא-קטן** - 2; **זקא-גדול** - 3; **רבני** - 4; **מונח רביעי** - לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק - היקש; השלישי: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי'ם** - יוצא מהענין; **קדמא** אולא - בסדר זה או הפוך, צגנת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראא** - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

1.8 שמות בא יא, (התשע"ח) (בהשתתפות הרב א"מ פרל, נחלת יעקב)

שמות בא יג, ט: וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ

בִּי בְיָד הַחֹזֶק הַיּוֹצֵאֶךָ ה' מִמִּצְרָיִם:

[בבלי מכות יא,א] ספר (תורה) שתפרו (היריעות זו לזו) ב(חוט)פשתן - פליגי בה ר' יהודה ור"מ, חד אומר: כשר, וחד אומר: פסול.

למ"ד פסול, דכתיב: **(שמ' בא יג,ט) לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ**, ואיתקש כל התורה כולה לתפילין (הסבר אחד התנאים שיש היקש גורף מכתיבת ותפירת תפילין להלכות כתיבת ותפירת ספר תורה ורש"י מבאר היכן ההיקש), מה תפילין - הלכה למשה מסיני לתופרן בגדין, אף כל לתופרן בגדין. ואידך? (הסבר התנא האחר) כי איתקש למותר בפין (שעור ספר התורה יהיה מבהמה טהורה המותרת לאכילה), להלכותיו לא איתקש (להלכות למשה מסיני להכנת תפילין, ספר תורה לא הוקש). אמר רב: חזינן להו לתפילין דבי חביבי (רבי חייה דודו) דתפירי בכיתנא (פשתן). ולית הלכתא כוותיה.

[רש"י מכות יא,א] **(שמ' בא יג,ט) לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' וגו'** - ורישיה דקרא משתעי בתפילין (תחילת הפסוק עוסק בתפילין) ואיתקש הכא תורה לתפילין (לדעת התנא על היקש גורף של תורה לתפילין מהנאמר **(שמ' בא יג,ט) לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ** וזה חידוש כי פשוטו של הכתוב אינו על כל התורה אלא רק על התפילין).

(ביאור רש"י על דעת התנא שתפירת ספר תורה לא הוקש לתפילין) כי איתקש למותר בפין - דכתיב בהאי קרא **(שמ' בא יג,ט) בְּפִיךָ מן המותר בפין שאין נכתבין על עור בהמה טמאה.**

להלכותיה - לדבר שאינו כתוב בתורה ובתפילין גופייה לא גמרין ליה אלא מהלכה למשה מסיני, לא ילפי' בהיקשא.

היקש מהכתוב אפשר לעשות מכתיבת פרשיות תפילין על עור בהמה טהורה לכתבת ספר תורה על עור בהמה טהורה אבל לפי התנא השני, מה שקבלנו כהלכה למשה מסיני לגבי תפירת תפילין אין לומדים ממנו בהיקש. היינו שאין לומדים מגידי תפירת תפילין לגידי תפירת יריעות ספר תורה. מזה אפשר להסיק שאפשר לתפור יריעות ספר תורה בחוטי פשתן ואין ההלכה כך.

מבוא: אחרי הבנת דרשת **[בבלי מכות יא,א]** בחצי הפסוק **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה**

תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ מתברר כי לפנינו תבנית טעמים של כלל ופרט וכלל שיש ללמוד אותה במידת כלל ופרט וכלל להלכות תפילין, ויש ללמוד אותה במידת כלל ופרט וכלל להלכות כתיבת ספר"ם (ספר תורה, תפילין, מזוזה) על עור של מין בהמה וחיה טהורה, בין שראויה לאכילת ישראל, בין שהייתה טרפה או נבלה.

לימוד במידת כלל ופרט וכלל להלכות תפילין: **[מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור א] [יז] דבר אחר (תה' א,ב) בִּי אִם בְּתוֹכַחַת ה'**

חֶפְצְךָ וְתוֹכַחַת ה' יוֹמֵם וְלַיְלָה: שכל מי שעוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר **(תה' א,ב) בִּי אִם בְּתוֹכַחַת ה' חֶפְצְךָ**, ר' אליעזר אומר אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אנו רוצים להיות יגיעים בתורה יומם ולילה, אבל אין לנו פנאי, אמר להם הקדוש ברוך הוא **קיימו מצות תפילין**, ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגיעים לילה ויום. ר' יוחנן אמר מקרא מלא הוא, **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ**,

[ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן כה - הלכות תפילין] ... וכתב הסמ"ג משש מאות ושלש עשרה מצות שנצטוו ישראל, אין לך שום מצוה שתהיה אות ועדות, כי אם שלשה מצות, והם: מילה, שבת, ותפילין, שנכתב בשלשתן אות. והם עדות לישראל שהם עבדים להקדוש ברוך הוא. ועל פי שנים עדים יקום דבר [מילה ותפילין], וכל אחד מישראל אינו יהודי שלם אלא אם כן יש לו שני עדים שהוא יהודי, הילכך בשבת ויום טוב שנקראו אות, פטורים מלהניח תפילין (ט: כי שני האותות הם: שבת ומילה). ע"כ.

וְהָיָה פרט קדמאה, או שהוא חלק מהכלל המרומז בתבנית הטעמים קדמא ואזלא של **לְךָ לְאוֹת**. **וְהָיָה** טעמו תרסא המורה על דרשת שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. אפשר שמרמז להכנת תפילין ל-**[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה (סת"ם פ"א,ה"ג)]** עשרה דברים יש בתפילין כולן הלכה למשה מסיני וכולן מעכבין, לפיכך אם שינה באחת מהן הרי התפילין פסולות, שנים הן בכתיבתן ושמנה בחפויין וקשירות רצועותיהן, ואלו הן השנים שבכתיבתן: שכותבין אותן א בדיו ושהיו נכתבין על הקלף.

אפשר שמרמז לשיעור זמן הנחת תפילין, מתי זה לְךָ לְאוֹת? ע"פ **[בבלי מנחות לו,ב]** דתניא: **(שמ' בא יג,ט) וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַתְּהֵמָה הַזֹּאת לְמוֹעֲדֵי מִצְיָיִם יְמִימָה: ס יָמִים** - ולא לילות, **מִצְיָיִם** - ולא כל ימים, פרט לשבתות וימים טובים, דברי רבי יוסי הגלילי; **[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ד, ה"ג]** זמן הנחת התפילין ביום ולא ח בלילה שנאמר **(שמ' בא יג,ט) מִצְיָיִם יְמִימָה, תְּהֵמָה** זו היא מצות תפילין (ובזה חולק על רבי עקיבא שדעתו ב-**[מנחות לו,ב]** שחוקה זה פסח בלבד), וכן שבתות ט וימים טובים אינן זמן תפילין שנאמר **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לְאוֹת** ושבתות וימים טובים הן עצמן י אות, ומאימתי זמן הנחתן משיראה את חבריו ברחוק ארבע אמות ויכירהו עד שתשקע החמה.

אפשר שמרמז לשיעור רצועות התפילין. [בבלי מנחות לה,ב] אמר רב פפא: גרדומי (שיריים של) רצועות (של תפילין של ראש) כשירות. ולאו מילתא היא (ואין ההלכה כך), מדאמרי בני רבי חייה: גרדומי תכלת וגרדומי אדום כשירין, תהם הוא דתשמישי מצוה נניהו, אבל הכא דתשמישי קדושה נניהו לא (ואין שיריי רצועות כשרים אם אין בהם שיעור), **מכלל דאית להו שיעורא**. וכמה שיעוריהו? אמר רמי בר חמא אמר ר"ל: עד אצבע צרדה.

[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ג, ה"ב] וכיצד עושיין הרצועות לוקחין רצועה של עור רחבה כאורך השעורה ואם היתה רחבה מזו השיעור כשרה, ח **ואורך רצועה של ראש** כדי שתקף את הראש ויקשור ממנה הקשר ותמתח שתי הרצועות מכאן ומכאן עד שיגיעו לטבור או למעלה ממנו מעט, ואורך רצועה של יד כדי שתקף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותמתח רצועה אחת על אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו שלש כריכות ויקשור, ואם היו הרצועות ארוכות יתר על שיעורים האלו כשרות. ה-**[שור"ע או"ח הלכות תפילין סי' כז,ס"ח]** מוסיף ... ונוהגין העולם לכרוך על הזרוע ששה (לא) או יג שבעה כריכות. הגה: (לב) <ט> * ואין לכרוך הרצועה על יד [טן] התיורא כדי לחזקה על היד (מהרי"ל).

(שמ' בא יג,ט) לְךָ לְאוֹת - קדמא ואזלא מורה על אפשרות לדרישה במידת כלל ופרט לגבי הלכות תפילין. לך לאות ולא לאחרים. לענין זמן הנחת תפילין הבאנו לעיל מ-**[בבלי מנחות לו,ב]** ומ-**[רמב"ם סת"ם פ"ד,ה"ג]** ביום חול ומשיראה חבריו ברחוק ארבע אמות ויכירהו ועד שתשקע החמה. לענין שיעור רצועות תפילין הובא לעיל **[בבלי מנחות לה,ב]**. הסבר נוסף על "לך לאות" מובא ב-**[מדרש תנאים לדברים פרק ו] (דב' וא' ו,ה) וקשרתם לאות על-ידיך והיו לטעפת בין עיניך: על-ידיך** בגבוה של יד אתה אומ' בגבוה או **(דב' וא' ו,ה) על-ידיך** כמשמעו הדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין בראש ותן תפילין ביד מה בראש בגבוה שבראש אף ביד בגבוה שביד [ר"א אומר על ידך בגבוה של יד] אתה אומ' בגבוה של יד או **(דב' וא' ו,ה) על-ידיך** כמשמעו ת"ל **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת**

ב"ה טוב טעם ודעת (מטור"ל) כי במצוותך האמנתי - הלהים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממצע, לא ממש; טפחא = טרפא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; זרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעותם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; מונח רביעי - 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישי: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, צבנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

על-ידיך ולא לאחרים לאות: ר' יצחק אומ' בגבוה שביד אתה אומ' בגבוה שביד (אתה) או (דב' וא' ויח) על-ידיך כמשמעו ת"ל (דב' וא' ויח), וק"ו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על-ידיך: דבר שכנגד לכן איזה זה גבוה שביד: הניקוד של (דב' וא' ויח) על-ידיך הוא בסגול, שבדרשות במקומות אחרים מלמד על רבים. אפשר שזה מאפשר את הדרשות, שאפשר שהן מהמקף (דב' וא' ויח) על-ידיך שגידם בשמאל יניח על קיבורת יד ימין. איטר יד ימין יניח על ימינו שהיא כמו שמאל רוב העולם. לזה יש מקור ממלת (שמ' בא יגט) יד-יך. הפרטים: על-ידיך - מקף כרב-מצב משמע מקום תפילה של יד. ע"פ [מדרש תנאים] (דב' וא' ויח) על-ידיך (א) כף היד (ב) בגובה שביד.

ע"פ [בבלי מנחות לזב] (שמ' בא יגט) על-ידיך - זו גובה שביד; ונבחר בגובה שביד (כמו גובה בראש, מול הלב). על-ידיך - רביעי, בתפקיד ארבע פרשיות בבית של יד. [בבלי מנחות לדב] תנו רבנן: כיצד כותבין? תפלה של יד כותבה על עור אחד, ואם כתבה בארבע עורות והניחה בבית אחד - יצא; וצריך לדבך, שנאמר: (שמ' בא יגט) וק"ו הנה לך לאות על-ידיך, כשם שאות אחת מבחוץ (בית עור אחד הוא האות) כך אות אחת מבפנים, דברי ר' יהודה; ר' יוסי אומר: אינו צריך. [רש"י בבלי מנחות לדב] (שמ' בא יגט) וק"ו הנה לך לאות - אפי' לך לא יהא אלא אות אחת דכי הוו בפנים ד' אגרות שאינם דבוקות ונתונות בבית אחד לאחרים שאין רואין אלא חיצון חשוב אות אחת אבל לך המשמש בהן וניכר ממשן של ד' אגרות כל אחת לבדה הוו ב' אותות.

[בבלי מנחות לדב] ת"ל: (שמ' בא יגט) ולזכרון בין יעניך, וזכרון אחד אמרתי לך ולא ב' וג' זכרונות, הא כיצד? כותבין על ד' עורות ומניחין בד' בתים בעור אחד, ואם כתבין בעור אחד והניחין בד' בתים - יצא; וצריך שיהא ריוח ביניהן, דברי רבי, וחכ"א: אינו צריך; ושויין, שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת; ואם אין חריצין ניכר - פסולות. ולזכרון בין יעניך - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים ופשטא מלמד ששני הלימודים בפשט. (א) זכרון יציאת מצרים (ב) זכירת התפילין בשעה שלבושין בהם - לא להסיח דעת מהתפילין.

[בבלי שבת יבא] תני דבי רבי ישמעאל: יוצא אדם בתפילין בערב שבת עם חשיכה. מאי טעמא - כיון דאמר רבה בר רב הונא: חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה, קל וחומר מציץ: מה ציץ שאין בו אלא אצורה אחת - אמרה תורה (שמ' תצ' כח, לח) וק"ו על-מחזור תמיד - (רש"י: קרא יתירה הוא להך דרשה, דהא כבר קבע ליה מקום (שמ' תצ' כח, לח) וק"ו על-מחצא אהרן) שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה - על אחת כמה וכמה! הלכך: מידיכר דכיר להו (ט: מזכיר לזכור ע"י המשמוש). (שמ' תצ' כח, לח) וק"ו על-מחצא אהרן ונשא אהרן את-עצו הקדששים אשר קדשיו בני ישראל לקל-מחצא קדשיהם וק"ו על-מחזור תמיד לרצון להם לפני ה'.

[רמב"ם תפ' ומז' וס' תורה פ"ד, ה"ד] חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהם עליו שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהם אחד ועשרים שם של יו"ד ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד. [שו"ע א"ח ה' תפילין סי' כח, ס"א] ... שלא יסיח דעתו מהם. ב"ן וימשמש (ג) בשל יד (ד) תחלה, וכשיאמר (דב' וא' ויח) וק"ו וק"ו ה' לאות על-ידיך ימשמש בשל יד, וכשיאמר (דב' וא' ויח) וק"ו לט"פ בין יעניך ימשמש בשל ראש.

למען - רביעי, אופן (א) ארבע קבוצות של בעלי חיים שעורותיהם כשרים: בהמה, חיה, עוף, ע"כ ע"פ [שו"ע יו"ד רע"א סק"א] כוי אם מין לעצמו או חצי חצי אם הוא בהמה וחיה ע"פ [ירושלמי מגילה פ"א, ה"ט (וילנה יד, ב)] (ועוד מוסף) אבל כותב הוא חציו על עור בהמה טהורה וחציו על עור חיה טהורה. [קריית ספר (למאירי) מאמר א חלק א ד"ה אין כותבין] תנן עצמות הדג ועורו, ... אם יבוא אליהו ויאמר אם פסקה זוהמתו אז אפשר יהיה לכתוב עליו. אופן (ב) ארבעה סדרי סדר של ארבע פרשיות. הכתוב הבא מהווה כלל בתראה להלכות תפילין ולהלכות סת"ם. להלכות תפילין תהנה תורת ה' בפיך - תורת ה' - מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כגון במצוות "תורת ה'" שלקיומם צריך מן המותר בפיך. תהנה - תביר מחלק בקבוצה של מרכא טפחא וממעט חלק ממנה כגון לענין התפילין רצועות כשרות אך פסולות מצד שנעשו שלא לשמם, לא ע"י יהודי, שלא מקיימים כל מצוות הכנתם כנאמר ב- [שו"ע א"ח סי' כה - מה ה' תפילין]. בפיך - אתנח מגביל כגון שההרחבות תהיינה רק על בהמות וחיות טהורות שיש לנו מסורת לטהרתן, ולא נקח מבעלי חיים בעלי סימני טהרה אבל ללא מסורת (יכולו חיות, עופות ודגים). בפיך - אתנח מגביל - מין הכשר: עור בהמה, חיה, עוף, דג אלא שמגביל בעור דג כי רבה זוהמתו [רמב"ם וכו"מ הל' סת"ם פ"א, ה"י]. להלכות סת"ם. בא ללמד על דברים אחרים כמו ספר תורה, גידי תפירה, שערות לכריכה, קרן לשופר.

[תלמוד ירושלמי מגילה פ"א, ה"ט (וילנא יב, א)] אין כותבין אלא על עור בהמה טהורה מ"ט (שמ' בא יגט) למען תהנה תורת ה' בפיך ממה שאתה נותן בפיך והא תני כותבין ע"ג עור נבילות וטריפות מינא (מהמינים) דאת נותן בפיך. [קרנן העדה]: שמאותו מין (ש)אתה מותר ליתן בפיך, לאפוקי בהמה טמאה. [פני משה]: מין טהורה קאמרינן, ואפילו על גבי עורות נבילות וטריפות של הטהורין. תבנית חצי הפסוק היא כעין כלל כלל ופרט (בפיך), ע"י הטלת הפרט בין שני הכללים מתקבלת מידת הלימוד כלל ופרט וכלל היא המאפשרת את כתיבת הסת"ם על גבי עורות נבילות וטריפות של הטהורין

[מסכתות קטנות] [מסכת סופרים פ"א, ה"ב] ... שאל אחד את ר' יהושע הגרסי, מפני מה כותבין על עורות נבילות וטריפות, (של) בהמה וחיה טהורים, אבל לא כתב שזה הלכה למשה מסיני. נניח שגם זה הלכה למשה מסיני. (בעזרת הרב א"מ פרל הי"ו, כסלו התשע"ח) כבר מצאנו בענין ניסוך מים בסוכות ובענין ערבב להקפת המזבח שאלו הלכות למשה מסיני וחז"ל מצאו להם אסמכתא (רמז) בכתובים. לכן מוצע שגם בנוסף להלכה למשה מסיני יש רמז בלימוד במידת כלל ופרט וכלל בכתוב על הלכה זאת למשה מסיני. אפשר גם לומר שכיוון שהמידות לדרישת התורה הן הלכה למשה מסיני אז תוצאות מהן עשויות לרמז על הלכה למשה מסיני. אפשר שהפתרון נמצא כלהלן: לך לאות - קדמא ואולא מורה על אפשרות לדרישה בכלל ופרט וכלל בכתוב, הכלל בתראה נמצא ב- תורת ה' - מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, על כעין הפרט, תהנה - תביר מחלק וממעט בקבוצה הזאת, להרחבות ומיעוטים ראה [שו"ע יו"ד סי' רע"א - הל' ספר תורה] הפרט הוא בפיך - המותר בפיך. [שבת קח, א] [רמב"ם הל' סת"ם פ"א, ה"י], [רבנו מנוח]. אתנח מגביל בדומה לה' תפילין. לפנינו כלל כלל ופרט, דרך הלימוד היא שבמצב ככ"פ הטל את הפרט בין הכלל הפותח ובין הכלל הסוגר ותקבל כלל ופרט וכלל. הכלל הפותח הכליל כל דבר לכתובה. הפרט בפיך - מיעט אל המותר בפיך בלבד (בהמה טהורה, מורחב ע"י טעם רביעי של מלת **למען**, שחיטה כשרה) הכלל בתראה נמצא ב- תורת ה' והוא מרבה ממין הפרט לעורות נבילות וטריפות של הפרטים הכשרים. כל המפרשים לומדים שמותר מין המותר בפיך, אבל אינם מנמקים מה המקור למין הבהמה הטהורה אע"פ שהיא טריפה או נבלה. דרך לימוד בכלל ופרט וכלל מאפשר לרבות בכלל בתראה כעין הפרט [שוטנשטיין ירושלמי מגילה פ"א, ה"ט (וילנא יב, ב)] מפנה לבבלי שבת ק"ח תוספות מהרש"א ועין יעקב]

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ל) כי במצותך האמיתי – התלים ק"ט, ט; שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרנא = מאריך, רבוי; דונא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפיקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרנא טפיקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דונא תביר טפיקא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרנא תביר טפיקא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרנא טפיקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקה סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקה-קטן – 2; זקה-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקה-קטן ... זקה-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רציו לנשואים/אחרים בתושב"ע"פ.

1.9 שמות בא יג,ט (התשע"ט – המשך מהתשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות בא יג,ט: וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יְרֵךְ וּלְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לִמְעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ

כִּי בְיַד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ אֶת-יְשֻׁרָיִם מִמִּצְרַיִם: (פר' קדש לי כל בכור)

שמות בא יג,טז: וְהָיָה לְאוֹת עַל-יְרֵכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי פְחֻזֶּךָ יָד הוֹצִיאָנוּ אֶת-יְשֻׁרָיִם מִמִּצְרַיִם: (פר' והיה כי יביאך)

דברים ואתחנן ו,ח: וְקִשְׁרָתֶם לְאוֹת עַל-יְרֵכָה וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: (פר' שמע ישראל)

דברים עקב יא,יח: וְשָׂמְתֶם אֶת-יְדֵיכֶם עַל-לְבַבְכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם

וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְרֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: (פר' והיה אם שמוע)

(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יְרֵךְ – תרסא קדמא ואולא מקף רביעי, ... וְהָיָה ... עַל-יְרֵךְ – תרסא רביעי כעין רמז לארבעה שיעורים בתפילין?

(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה – תרסא בתפקיד שיעור, והוא פרט קדמא המתברר בכתוב (שמ' בא יג,ט) לָךְ לְאוֹת – היינו זמן הנחת תפילין כהוא ב-

[בבלי מנחות לוב, וב-]רמב"ם סת"ם פ"ד,ה"י] ביום חול ומשיראה חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירהו ועד שתשקע החמה.

ועוד בנושא שיעורים **[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ג,ה"א]** שמונה הלכות יש במעשה התפילין כולן הלכה למשה מסיני ולפיכך כולן מעכבות ואם שינה באחת מהן פסל, ואלו הם: שיהיו מרובעות, וכן תפירתן ברבוע, ואלכסונן ברבוע עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות, (ארבע ההלכות למשה מסיני האחרות אינן בענין שיעורים)

ועוד בנושא שיעורים **[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ג,ה"ב]** כיצד עושים תפילין של ראש לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו וכגבהו, ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות ממנו אין בכך כלום, ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא כרחבו, (מוסיף על ה"א שיעור לגובה) לענין שיעור רצועות תפילין הובא ב-[בבלי מנחות לה,ב].

לכאורה היה מקום ללמוד שהכתוב **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יְרֵךְ** ילמד ענין של שיעור מספר הפרשות בתפילין של יד ושל ראש מתבנית הטעמים **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה – תרסא בתפקיד שיעור, והוא פרט קדמא המתברר בכתוב (שמ' בא יג,ט) עַל-יְרֵךְ – רביעי, ענין של ארבע פרשיות בתפילין של יד בבית אחד, וארבע פרשיות בתפילין של ראש בארבעה בתים.**

אבל ה-[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יח] לומד ארבעה בתים ופרשות מאיזכורן בתורה ארבע פעמים

(שמ' בא יג,טז) וְהָיָה לְאוֹת וגו', בארבעה מקומות מזכיר פרשת תפילין (שמ' בא יג,ב) קדש-שלי (שמ' בא יג,יא) וְהָיָה כִּי-יִבְרָאָה (דב' וא' ו,ד),

שְׁמַע (דב' עקב יא,יג) וְהָיָה אִם-שָׁמַעַ מְכַאן אמרו מצות תפילין ארבע פרשיות של יד הם כרך אחד ארבע פרשיות של ראש הם ארבע

טוטפות ואלו הן (שמ' בא יג,ב) קדש-שלי (שמ' בא יג,יא) וְהָיָה כִּי-יִבְרָאָה (דב' וא' ו,ד) שְׁמַע (דב' עקב יא,יג) וְהָיָה אִם-שָׁמַעַ כותבין כסדרן, ואם לא כותבין כסדרן הרי אלו יגונו. בבבלי מברכות ובמגילה לומד זאת מהיו הדברים האלה

[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יז]

(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יְרֵךְ זה כרך אחד של ארבע פרשיות (טט: המלה אות משמעה כרך היינו בית אחד וטעם רביעי של **עַל-יְרֵךְ**

ילמד על ארבע פרשיות בכרך אחד) והדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין ביד תן תפילין בראש מה בראש ארבע טוטפות אף ביד

ארבע טוטפות תלמוד לומר **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יְרֵךְ** כרך אחד של ארבע פרשיות (עכשו מנסה ללמוד מיד לראש) יכול

כשם שביד כרך אחד כך בראש כרך אחד והדין נותן (בדרך של מה מצוינו) הואיל ואמרה תורה תן תפילין ביד תן תפילין בראש מה ביד

כרך אחד אף בראש כרך אחד ת"ל לטוטפות לטוטפות (מוצע לומר שאלו **(דב' וא' ו,ח) לְטוֹטְפֹת (דב' עקב יא,יח) לְטוֹטְפֹת** (טט באפריקי

שתים, פעמיים) הרי ארבע טוטפות אמורות או יעשה ארבע כיסין של ארבע פרשיות (סה"כ 16) ת"ל **(שמ' בא יג,ט) וּלְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ**

כיס אחד של ארבע פרשיות: (לומד מראש ליד) (3 פעמים בתורה, טוטפות אחד לגופו ושתיים לפרשיות)

וּלְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ – פשטא בתפקיד הערך אחד, מלמד על עור אחד לעשיית כיס (בית) אחד התפילין של יד ועור אחד לעשיית ארבעה

כיסים (בתים) לתפילין של ראש. **[רמב"ם סת"ם פ"ג,ה"ב]** כיצד עושים תפילין של ראש לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו וכגבהו,

ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות ממנו אין בכך כלום, ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא כרחבו, וחופרין בו שלשה חריצין

כדי שיעשה לו ארבע ראשים ... , ולוקחין עור ומרטיבין אותו במים ומשימין בו את העץ ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ ומכמשים אותו והוא רטוב מכאן ומכאן עד שעושין בו דמות ש"ן שיש לה שלשה ראשין מימין א המניח תפילין ודמות ש"ן שיש לה ארבעה ראשים משמאל

המניח. **[רמב"ם סת"ם פ"ג,ה"ד]** וכיצד עושין תפילין של יד לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו ויהיה גבהו כאצבע או יתור על זה מעט

או פחות מעט ומחפין אותו בעור רטוב ומניחין את העור על האימום עד שייבש וחולץ את העור ומניח את ארבע הפרשיות

במקום העץ ומחזיר מקצת העור מלמטה ותופרו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור תובר מקום הרצועות.

[טור או"ח לב] העתיק דברי [רמב"ם סת"ם פ"ג,ה"ב,ה"ד] ולפלא שה-[שו"ע או"ח לב] לא זכר מהלכות אלו.

[התורה"מ] (שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת. נכתב ד' פעמים, הרי צותה התורה על ד' פרשיות אלה, שישמו אותם על היד ועל הראש, ...

ובכל ד' מקומות אלה תפס אצל יד לשון יחיד והיה לאות (שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יְרֵךְ (שמ' בא יג,טז) וְהָיָה לְאוֹת

עַל-יְרֵכָה (דב' וא' ו,ח) וְקִשְׁרָתֶם לְאוֹת עַל-יְרֵכָה (דב' עקב יא,יח) וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְרֵכֶם) ולא אמר לאותות ואצל ראש

אומר לשון רבים לטוטפות ((שמ' בא יג,טז) וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ (דב' וא' ו,ח) וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ (דב' עקב יא,יח) וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת

בֵּין עֵינֵיכֶם), לבד פה אמר גם אצל ראש לשון יחיד לזכרון **(שמ' בא יג,ט) וּלְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ**), ובא פה שנוי גבי יד מ"ש **(שמ' בא יג,ט)**

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת ובכולם אמר (והיה) לאות, מזה למדו חכמי המסורת, שיש הבדל בין יד ובין ראש, ששל יד יהיה אות אחד ושל ראש

יהיו ארבע טוטפות כמספר הפרשיות, כי של יד יתנם בבית אחד וכולם אות אחד, ושל ראש יתן בוד' בתים והם ארבע טוטפות, ובכל

זאת צריכים הבתים של ראש להיות מחוברים בעור אחד שמצד זה גם הם זכרון אחד לגבי הרואה אותם מבחוץ, שכולם מחוברים,

והם ארבע לגבי המניח שהוא יודע שבפנים הם חלוקים לד', וע"כ בג' מקומות שאמר לטוטפות בלשון רבים, שמדבר מצד המניח

אמר (והיה) לאות, לבד פה שאמר גם אצל הראש **(שמ' בא יג,ט) וּלְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ** בלשון יחיד שמדבר מצד שמבחוץ הם זכרון אחד, באר

ההבדל בין יד וראש כמ"ש **(שמ' בא יג,ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת** שהיד הוא גם לך לאות אחד כי הוא אות אחד גם בפנים אבל הראש הוא

לזכרון ולא לך לזכרון כי בפנים הם ד' זכרונות רק בחוץ הם זכרון אחד כמו של יד, אבל **(שמ' בא יג,ט) לָךְ** בפנים רק היד הוא לאות

אחד לא הראש, ומאמר זה מובא בספרי פ' ואתחנן (סי' ל"ה) ומנחות (דף ל"ד):

ב"ה טוב טעם ודעת למדינת ישראל (ל"ט, שש); טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תצות ההשערה**: **אתנן**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – **להגביל**: **מונח** – רבו; **מקף** **פּשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבו; **דראָ** – מוציא; **תביר** – מחלק, ממועט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** **טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דנא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעותם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשריות; **פסקא** – סודר שבחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, **א**; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בהצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – ארש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג; **מדות דר'** ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבו, מיעוט); **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שגור; **מחיצה**, **עיריה**, **שגגה** = **שכחה**: **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שגור; **מחיצה**, **עיריה**, **שגגה** = **שכחה**: **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתשובת"פ.

1.10 שמות בא יג,ט: והנה לה לאות על-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך

שמות בא יג,ט: והנה לה לאות על-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך
פי בַיְדְּ חֲזֻקָה הוּצְאָה ה' ממצרים:

בלימוד קודם ע"פ תבניות הטעמים, הראנו כי (שמ' בא יג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת עַל-יְדְּךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תוֹרַת ה' בְּפִיךָ** והכתוב **בְּפִיךָ** הוא כעין פרט וע"י הטלת הפרט בין שני הכללים מתקבלת מידת כלל ופרט וכלל וזה מקור אפשרי לשימוש בעורות מנבלות של בהמות וחיות טהורות לסת"ם.

פירש [רש"י] שהכתוב (שמ' בא יג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת**. (משמעו ש) **יציאת מצרים** תהיה לך **לאות**. ... ר"ל שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש ובוזרוע ... יד שמאל ... יד שהיא כהה.

פירש [אבן עזרא הפירוש הקצר] (א) שהאות הוא סימן ליציאת מצרים ביד חזקה ו-(ב) שאלו התפילין וכתב שע"פ חז"ל (ב) הוא הפירוש המתאים (שמ' בא יג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת עַל-יְדְּךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ** - יתכן על ב' פירושים. האחד על דרך (משלי ג,ג) **קַשְׁרֶם**

עַל-גְּרוֹתְיָהֶם עֲלֵי-לִיְתָם לְפָנֶיךָ: ויהי טעם **לאות** כמו סימן, ומהו שייהיה **לאות ולזכרון**, הוא **פי בַיְדְּ חֲזֻקָה**, שתשמור כן בלבך ולבנך (אפשר שהכוונה להגדת פסח). וכן הכתוב השני: (שמ' בא יג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת עַל-יְדְּךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ**, והוא (שמ' בא יג,ט) **כִּי בְּחֻזֶק יָד הוֹצֵאתִי אֶת יְצִיאַתְיָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם**: ומלת **טוֹטְפֶת** (שמ) זרה במקרא. יש אומרים מטעם (יחזקאל כא,ב) **וְהַטַּף אֲלֵ-דָרוֹם**. והפירוש **השני** להיותו כמשמעו לעשות תפילין של יד ושל ראש, ובעבור שהעתיקו כן חז"ל, בטל הפירוש הראשון, כי אין עליו עדים נאמנים כמו ישל לפירוש השני:

הגדת פסח מרומזת גם בפסוקים הבאים הקושרים בין האותות ובין היד החזקה ולא כמו דעת רשב"ע (דב' וזה"ב לד,יא) **לְכֹל-הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים** (דב' וזה"ב לד,יב) **וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזֻקָה** וגו' משני הפסוקים עולה אות(ות) (בוצעו ב) יד חזקה (והביאו ל) יציאת מצרים. פסח הוא אות זכרון לאותות ומופתים, יד חזקה ומורא גדול שעשה משה רבנו בשליחות ה' בביטול גמור לשולח.
כתב [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן כה - הלכות תפילין] אין לך שום מצוה שתהיה אות ועדות, כי אם שלשה מצוות, והם: מילה, שבת, ותפילין, שנכתב בשלשתן אות. שבת ויו"ט הם (ג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת** לזכירת יציאת מצרים. בזמן שאינו שבת או יו"ט תזכור יציאת מצרים ע"י (ג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת** בחקת הנחת תפילין ומילה. הסבר זה משלב על בסיס הכתוב בין זכירת יציאת מצרים ביום חול ע"י הנחת תפילין ובין זכירת יציאת מצרים בשבת ויו"ט שאין מניחין בהם תפילין.

פרשת 'קדש לי כל בכור' (שמ' בא יג,א - י) משלבת בתוכן אחד בין קדושת בכור, מצוות פסח (שבת ממלאכה, שבת מחמץ, ליל פסח והגדה) ומצוות תפילין.

פסוקים (שמ' בא יג,ט - י) משלבים בתוכן אחד הפותח (ג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת** הווית ביצוע שני אותות אות פסח ואות תפילין כזכרון ליציאת מצרים. מוצע לומר שזה נלמד במידת סמוכים מהפתיחה של (ג,ט) **וְשַׂמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת**. אפשר שגם תבנית הטעמים (סלוק תביר) מרכא טפחא תומכת בלימוד כעין סמוכים מ-(י,ג) אל (י,ט).

(ג,ט) **אֶת-הַחֻקָּה** – מקף ע"פ [מכילתא] (בורר בין) חוקת תפילין ובין חוקת (כלל) המצוות. (וקובע) אמרת במי הענין מדבר בתפילין. (ג,ט) **אֶת-הַחֻקָּה** – מקף ע"פ [תור"ש קכב] ע"פ [מדרה"ג ומכדרשב"י] (בורר בין) ר' אליעזר אומר זו חוקת הפסח ר' עקיבא אומר זו חוקת תפילין. ולפי הלימודים השונים בפסוקים (ג,ט - י) בתוכן אחד יש מסלול לימוד על הפסח כאות, ומסלול לימוד על תפילין כאות.

במסלול לימוד על תפילין כאות (ג,ט) וְשַׂמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת – (סלוק תביר) מרכא טפחא בתפקיד כעין סמוכים ללמוד מ-(שמ' בא יג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת** אל (ג,ט) **וְשַׂמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה** הביא [תור"ש קכ] ע"פ [מכילתא] שנאמר (שמ' בא יג,ט) **וְהֵיְהִי לָךְ לְאוֹת עַל-יְדְּךָ** שומע אני אף הקטנים במשמע והדין נותן הואיל ומזוזה מצות עשה ותפילין מצות עשה אם למדת על מזוזה שהיא נוהגת בקטנים כבגדולים יכול אף תפילין ינהגו בקטנים כגדולים ת"ל (ג,ט) **וְשַׂמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת** לא אמרתי אלא במי שידוע לשמור תפילין מכאן אמרו קטן היודע לשמור תפילין הרי הוא עושה לו תפילין (ובהערה מוסבר שזה לחינוך לכשיבוא לכלל שמירת המצוות).

במסלול לימוד על תפילין כאות (שמ' בא יג,ט) לְמוֹעֲדָה – אתנח מגביל הנחת תפילין לזמן אור יום. (הקטע הבא נכתב ע"פ [משך חכמה] יג,ט) עם (שנוי), (ויהיה נגז) מאן דאמר (כבלי עירובין צה) **תפילין נוהגין ביום ובלילה** (ראה משנה ברורה להלן שמהתורה גם בלילה מניחין תפילין אלא מפני חשש לאי נקיות לא מניחין) ולכן אינן מצוה שהזמן גרמא ונשים חייבות. (ויתמוד) במכילתא מפי' לעיל דנשים פטורות משום דפטורות מתלמוד תורה, וכתוב (ג,ט) **לְמַעַן תִּהְיֶה תוֹרַת ה' בְּפִיךָ**, ולפי זה כולי עלמא מודו דפטורין מתפילין.

[ב"ח אורח חיים סימן תרכה] לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים וזה הטעם בעצמו לרבינו ז"ל במה שכתב בהלכות ציצית בסימן ח' (עמ' כה) ויכוין בהתעטפו שצונו המקום וכו' וכן בהלכות תפילין בסימן כ"ה (עמ' צא) כתב ויכוין בהנחתם שצונו המקום להניח וכו' כדי וכו' מה שלא עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה אף על פי שלא היתה לו שום כוונה אבל בציצית שכתוב בהן (במדבר טו מ) **לְמַעַן תִּזְכְּרוּ יְהוָה וְכֵן תִּתְחַלְּפוּ** כתוב (שמ' בא יג,ט) **לְמַעַן תִּהְיֶה תוֹרַת ה' בְּפִיךָ** שפשוטו הוא שהתפילין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת יי' שגור בפניו (שמ' בא יג,ט) **כִּי בַיְדְּ חֲזֻקָה הוּצְאָה ה' ממצרים**: יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ויכוין וכו' וכן גבי סוכה שכתוב (וי' אמר כג,מג) **לְמַעַן יַדְעוּ יְהוָה** וגו' משמע ליה גם כן שצריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצוה:

פִּי - יתיב, משמעו דווקא כך, **בַּיְדְּ חֲזֻקָה** - מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני דברים, ע"פ [אנצ' תלמודית יב, זכירת יציאת מצרים טור רט] (א) כוונה כללית כבכל קיום מצוה, (ב) וכוונה של זכירת יציאת מצרים. אפשר כי טעם מונח מוסיף, שבמצוות תפילין עיקר המצוה וקיומה תלויים בכוונה שיכוין על זכירת יציאת מצרים, **הוּצְאָה ה'** – מרכא טפחא מרמז לכעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אפשר שמרבה על פסח כאות שביתה כמו שבת את הימים טובים האחרים והם שבועות, ראש השנה, יום הכפורים, לענין זכרון יציאת מצרים, שלא נאמר בהם זכירת יציאת מצרים. אבל צ"ע כי בתפילות ר"ה ויה"כ ובקידוש של ר"ה לא מוזכרת יציאת מצרים. ולסוכות יש כתוב לעצמו (וי' אמר כג,מג) **לְמַעַן יַדְעוּ דְתִיתְכֶם פִּי בַסּוּחֹת הוֹשֵׁבְתִי אֶת-יְהוָה יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** וְאַתְּ כֹּהֵן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: צ"ע הם שמיני עצרת המתרבה מפסח או מסוכות.
במסלול לימוד על פסח כאות זכרון יציאת מצרים, תבנית הטעמים (ג,ט) אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד כעין

ב"ה טוב טעם ודעת ומצאתי כי במצודותי האמיתי - החלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; מצצת ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח = רבוי; מהפך פשט = מוציא מפשט; מרכא = מרבי; דוגא = מצרף; תביר - מחלק; ממועט, לא ממש; טפחא = טרקה - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף - ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק - סודר שבחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביעי - 4; מונח רביעי - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישי: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואלא - בסדר זה או הפוך, הצבת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעות), תלישא-קטנה = תראא - דרוש בפסוק שזור. מחיצה. עיריה. שגהה = שכהה: תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שזור. מחיצה. עיריה. שגהה = שכהה: פוזר - דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אחר/כתובע"פ.

סמוכים מ-(ג,יג) וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ אל (ש'מ' בא יג,יא) וְהָיָה כִּי-יִבְאֵרְךָ ה' אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הביא [תו'ש קלד]
ע"פ [מדרה"ג ומכדרשב"י] אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בארץ ישראל ת"ל (ג,יג) וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת
לְמוֹעֲדָהּ וּסְמִיךְ ליה (ש'מ' בא יג,יא) וְהָיָה כִּי-יִבְאֵרְךָ מיכאן (בדרך כלל) אין מעברין שנים ואין קובעין חדשים בחוצה לארץ אלא בארץ ישראל ובערי יהודה שהשכינה בתוכה שנאמר (דב' ראה יב,ה) לשכנו תדרשו.
במשלול לימוד על פסח כאות זכרון יציאת מצרים, תבנית הטעמים של (ג,יג) וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת - תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא העשויה להתרחב, שעל חלקם לא חלה הלכה כלשהי בקשר לנושא כגון כאשר רוב הציבור טהור ועושה פסח ראשון, (ג,יג) וְשִׁמְרַתְּ - תביר ממועט את הטמאים או שהיו בדרך רחוקה נדחים משמירת פסח ראשון ועושים פסח שני (ש'מ' בא יג,יא) לְמוֹעֲדָהּ - אתנה מגביל זמן חודש העיבור להתקיים סמוך אל (ש'מ' בא יג,ד) בַּחֲרֹשׁ הָאֲבִיב: [תו'ש כקג] ע"פ [מדרה"ג ומכדרשב"י] (ג,יג) לְמוֹעֲדָהּ מלמד שאין מעברין את השנה אלא בפרק הסמוך למועד (שחודש העיבור סמוך לפסח).

שמות בא יג,י: וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מַיְמִים יַמִּימָה: פ
ש'ר'ע אר"ח הלכות תפילין ס"י כט] וכו סעיף אחד.
סעיף א (א) <א <א' א' א' אין לברך >ב> שום ברכה כשהולץ תפילין, אפי' כשהולץ א (ב) ב' ערב שבת (ב) בין השמשות.
[משנה ברורה סימן כט] (א) אין לברך - פירוש לאפוקי ממאי דאמרין [בנדה ג"א ע"ב] דבני מערבא היו מברכין אשר קדשנו במצותיו
וצונו לשמור חוקיו בטר דמסלקי תפילין בלילה [א] שהם היו סוברים דלילה לאו זמן תפילין הוא ונפקא להו זה מקרא (שמות בא יג,ד) -
וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מַיְמִים יַמִּימָה: ולא לילת אבל לדין דס"ל דהאי קרא אתי לענין אחר כדאימא בגמרא
ולילה ק"ל דזמן תפילין הוא אך אין להניחם לכתחילה דגזרו שמא יישן בהם ויפיח הילכך אין לברך:
אֶת-הַחֻקָּה - מקף כרב-משמע של "החקה" (א) חוקת פסח (ב) חוקת תפילין
לימוד משמעות וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מתנהל בשני מסלולים לפי משמע "החקה". מסלול (א) חוקת פסח; מסלול (ב)
חוקת תפילין.

מסלול (א) חוקת פסח רש"י (שמות בא יג,י) - מַיְמִים יַמִּימָה. משנה לשנה. (ט: הכתוב מדבר בפסח, כי תפילין הן חקת יום יום). ואז
לְמוֹעֲדָהּ - שחייטה דוחה שבת, אתנה מגביל שאין צולין בשבת.
מסלול (ב) חוקת תפילין בכל יום חול שאינו אות, ולא בכל יום שהוא אות: שבת, יום טוב, מחלוקת בהנחת תפילין בחול המועד.
ואז וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת - תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא העשויה להתרחב, שעל חלקם לא חלה הלכה כלשהי בקשר לנושא. מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים שעשויה להתרחב, מחול המועד פסח לומדים לחול המועד סוכות בענין הנחת תפילין. (ג,יג) וְשִׁמְרַתְּ - תביר ימעט הנחת תפילין בחול המועד.
[משנה ברורה סימן כט] (ב) בין השמשות - פי' אף דק"ל שבת ויו"ט לאו זמן תפילין [ב] וכשירצה להניחן אז לשם מצוה עובר על
בל תוסיף מ"מ כיון שאם מניחן עליו בלי כונה לשם מצוה אין בזה איסור מן התורה אלא מדברי סופרים]ג משום גזירה שמא יצא בהן לר"ה ויש חולקין גם ע"ז כמו שיבואר לקמן בסימן ל"א לפיכך לא שייך ברכה ע"ז כיון שבחליצת התפלה מצד עצמה אין בה מצוה ואינו חולצין אלא משום גזירה:
מַיְמִים יַמִּימָה - טפחא סלוק. טפחא כשנוי ורבוי, סלוק כמגביל. במסלול (ב) חוקת תפילין, כשנוי שאם לבישת תפילין אינה תלויה בזמן בכל זאת טעם יַמִּימָה - סלוק הגביל הנחתם לשם מצוה לביום ודאי ולא בין השמשות של שבת ויו"ט ובשבת ויו"ט שאז עובר על כל תוסף.
ואם לבוש בתפילין והגיע שבת או יו"ט גזרו שיוירידם שמא יטלטלם בר"ה.
מַיְמִים יַמִּימָה - טפחא אחר אתנה, סלוק. האתנה מגביל והגבלה זאת מאפיינת את הטפחא, והיות הטפחא ללא הגבלת מרכא, אפשר כי אפיונו המוגבל מתפשט אלפניו, ממועט ב-(ש'מ' בא יג,י) וְשִׁמְרַתְּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ כגון המחלוקת בענין הנחת תפילין בחול המועד. שאר ימות השנה יצאו משמירת חקת הפסח ונכנסו לשמירת מצות תפילין. וכן המחלוקת בהנחת תפילין בלילה (בבלי מנחות לד?)

שמות בא יג,יא: וְהָיָה כִּי-יִבְאֵרְךָ ה' אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאַבְרָהָם
וְנִתְּנָה לְךָ: פרשת והיה כי יביאך, פרשה שניה מארבע פרשיות התפילין. וְהָיָה כִּי-יִבְאֵרְךָ ה' - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר. [רש"י] - (טט א') יש מרבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בכורות הנולדים במדבר. טט - להקל על הבכורות במדבר (טט ב') והאומר שקדשו, מפרש ביאה זו, לומר אם תקיימוהו במדבר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (בבלי בכורות ד,ב) טט - להקל שיזכו להיכנס לארץ-ישראל
שמות בא יג,יב: וְהָעֶבְרָתְּ כָל-פֶּטֶר-רְחֵם לָהּ וְכָל-פֶּטֶר שְׁנַר בִּתְמֹה אִשְׁרֵי יְהוָה לְךָ הַזֵּכָרִים לָהּ:
[בבלי בכורות יט,א] מתני' [בכורות פ"ב,מ"ט]. יוצא דופן והבא אחריו, רבי טרפון אומר: שניהם ירעו עד שיסתאבו, ויאכלו במומן לבעלים, רבי עקיבא אומר: שניהן אינן בכור, הראשון - מפני שאינו פטר רחם, והשני - מפני שקדמו אחר. שניהן [רמב"ם בכורות פ"ב, ה"ד] יוצא דופן והבא אחריו שניהן אינן בכור, הראשון מפני שאינו פטר רחם והאחרון מפני שקדמו אחר, אפילו יצאה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם אינו בכור.
[בבלי בכורות יט,א] גמ' ... אמר ליה (אביי): לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור, (מיישבת הגמרא) ורישא ה"ק (כך נתקן לשון הברייטא) אי זכר - יכול אפי' (שהוא עצמו) יוצא דופן (ולא מדובר על זכר אחר נקבה כי זה מתמעט מהנימוק שבכור חלקי אינו נקרא בכור) - ת"ל (ש'מ' בא יג,יב) כָּל-פֶּטֶר-רְחֵם, רבינא אמר: לעולם בכור לדבר אחד (חלקי) הוי בכור, וסיפא ה"ק, אי סלקא דעתך יצא אחר יוצא דופן (יהיה) קדוש (כי פטר את הרחם וזוה הוא בכור חלקי), (טט: הנחת עבודה שהכוונה ל-) (ש'מ' בא יג,ב) כְּבֹרֵךְ דכתב רחמנא למה לי?
[בבלי בכורות יט,ב] אי למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו - מ(ש'מ' בא יג,יב) כָּל-פֶּטֶר-רְחֵם נפקא! אלא שמע מינה: בכור - למעוטי היכא דיוצא אחר יוצא דופן.

שלושה מיעוטים (א) יצא אחר יוצא דופן מתמעט ממתל (ש'מ' בא יג,ב) כְּבֹרֵךְ
(ב) הוא עצמו יוצא דופן נדחה מ-(ש'מ' בא יג,יב) כָּל-פֶּטֶר-רְחֵם
(ג) יצא אחר נקבה נדחה מ-(ש'מ' בא יג,יב) כָּל-פֶּטֶר-רְחֵם
(ש'מ' בא יג,יב) כָּל-פֶּטֶר-רְחֵם - מקף מקף אלו שני המיעוטים (ב) ו-(ג). ראה להלן [מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פ"ג] הלומד מיעוטים בדומה ובשונה מהגמרא.

ב"ה טוב טעם ודעת ודעת הטורני (ט"ו) כי במצוות האמנותי – התלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; מצות ההשערה: **תתן, סלקו = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבו; מהפך פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבו; **דראג** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבו מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגזול, יתור רבנות, מכל מקום; **דראג תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה ששמעוים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקפ** – בד"כ בוור לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** – סדור שנהלק, השלים והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקפ-קטן** – 2; **זקפ-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4 ...; **זקפ-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מי"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבו, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עיררה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.11 שמות בא יג,א (התשפ"א – המשך מ התשע"ט, התש"פ)(בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות בא יג,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: מופע 3 מ-70 מופעים של התוכן בתורה, שהכותב מציע לקשרם אל מאמר **[פירוש (הסולם לזוהר) - שמות פרשת יתרו מאמר זכור את יום השבת לקדשו (א) אות תסה] כעין שבעים ענפים המתפשטים מחמישה ענפים שכל אחד מהם שקול כנגד כל מצוות התורה, והחמישה מתפשטים מהגזע שהוא "ותלמוד תורה כנגד כולם".**
הדיבור השלישי פותח בקבלת עול מלכות שמים.

דימת בכורות ה' גאל את בכורו ישראל משעבוד אדם – מצרים וקדשו להיות עבד ה'. לעבד שמו אות, לעבדי ה' אלו התפילין. ארבע הפרשות הן קבלת עול מלכות שמים כהסבר הבא **[תניא ליקוטי אמרים פרק מא האדמור"ר הזקן]** ... ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה כמו כדמיון המלך ויעמיק במחשבה זו ויאריך בה כפי יכולת השגת מוחו ומחשבתו וכפי הפנאי שלו לפני עסק התורה או המצוה כמו לפני לבישת טלית ותפילין וגם יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלובש באותיו וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בליבשתו הוא ממשין אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבגפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלוּבשות דרך פרט בפ' **(שמ' בא יג,ב) קדש (שמ' בא יג,א) וְהָיָה כִּי-יָבִיאוּךָ הַיְיָנוּ** שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבגפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבגפשו הכולל חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חו"ג המלוּבש בפ' **(דב' וא' ו,ד) שְׂמַע (דב' עקב יא,יג) וְהָיָה אִם-שָׁמַעְתָּ** והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו' ובעטיפת ציצית יכוין כמ"ש בזהר להמשיך עליו מלכותו ית' אשר היא מלכות כל עולמים וכו' לייחדה עלינו מצוה זו והוא כענין שום תשים עליך מלך ואזי אף אם בכל זאת לא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לבו מ"מ מאחר שמקבל עליו מלכות שמים וממשיך עליו יראתו ית' בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמוחו וקבלה זו היא אמיתית בלי שום ספק

שמות בא יג,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: שכל אחד מישראל מקבל עליו מלכות שמים וירים את החיות הא-לקית ממעמקי כנען המייצג את הס"א ויביא ליחוד קוב"ה ושכינתיה. (ראה הפסוקים בתנ"ך ללא אותיות שם הוי"ה שחלקם עוסק בכנען) בתורת חב"ד פרשת קדש היא כנגד חכמה, פרשת והיה כי יביאך היא כנגד בינה, פרשת שמע היא כנגד חסד, פרשת והיה אם-שמע היא כנגד גבורה.

שמות בא יג,ב: קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בכני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:

(שמ' בא יג,ב) קדש-לי כל-בכור – קדמא ואולא מרמז ללמוד בסדר מסוים, כאן כנאמר

ב- **[ברייתא דר' ישמעאל תו"כ פסקא ט]** מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל, כיצד, **(שמ' בא יג,ב) קדש-לי כל-בכור** יכול אף נקבה במשמע ת"ל **(שמ' בא יג,ב) פטר ... רחם** אי פטר רחם יכול אפי' לאחר יוצא דופן, ת"ל **(שמ' בא יג,ב) בכור**. זהו הכלל הצריך לפרט ופרט הצריך כלל. ועי' פירוש **[מדות אהרן]** ביאר בטוב טעם החילוק בין המידה הנקראת כלל ופרט שאי אתה דן אלא כעין הפרט ובין המידות הנקראות כלל שצריך לפרט ומפרט שהוא צריך כלל. ודבריו מבוססים על דברי **[רש"י חולין דף פ"ח ע"ב]**.
קדש-לי כל-בכור – קדמא ואולא רמז בלימוד כעין כלל שע"י טעמי מקף נופו מכאן ולדות שלא חלים עליהם הלכות קדושת בכור הכתוב המוטעם קדמא ואולא מהוה גם חלק מהפרטים ואחריו באים פרטים נוספים המגדירים את הבכור שחלה עליו קדושה **פטר כל-רחם בכני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:** זוהי תבנית של מה שמוגדר ב-**[ברייתא דר' ישמעאל תו"כ פסקא ט]** מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל,

שמות בא יג,ב: קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בכני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:

מבוא: פשט הכתוב מצוה על קדושת בכור בכני ישראל באדם ובבהמה. דרשות התורה שבעל-פה מתרכזות על בכור בהמה. בפר' "קדש לי" הן רק בפסוק זה, והמשכן בפר' "והיה כי יביאך" (שמ' בא יג,ב, יג,טו)

[תורה תמימה (=תו"ת)] (שמ' בא יג,ב) קדש-לי - מכאן שקדשו בכורות במדבר^(ט) [בכורות ד,ב]:

[תו"ת הערה א] ר"ל ולא שהותחלה מצוה זו בכניסה לארץ (כפי שאפשר היה לסבור מפני שב-**יג,ה**) נאמרת ביאת הארץ. ומדייק זה מדלא פתח הפרשה בלשון כי תבאו אל הארץ כמו בפסח בסמוך בפסוק ה' ובכל מקום (אחר שמדובר על ביאת הארץ). ואף על פי דכתיב לקמן ב-**(שמ' בא יג,א) וְהָיָה כִּי-יָבִיאוּךָ ה' אֶל-אֶרֶץ הַכְּנָעַנִים** וגו' **(שמ' בא יג,ב) וְהֶעָבְרָתָ כְּלִפְטָרְחָם** לָהּ, התם כונה אחרת באותו הלשון, דדרשינן עשה מצוה זו כדי שתכנס לארץ, כפי שיתבאר שם, וע"ע מענין דרשה זו לפנינו ב-**(במ' ג,יג) כִּי לִי כָּל-בְּכוֹרֵי יְהוּדָה כְּלִפְטָרְחָם בְּיָמֵינוּ** **מִצְרַיִם** הקדשתי לי כל-בכור ישראל מאדם עד-בהמה לי יהיה אָנֹכִי ה': ס:

(שמ' בא יג,ב) קדש-לי – מקף כבורר בין חלות קדושת בכור על ולד גמור בלבד ובין חלות קדושת בכור על סימן ולד ובזמן הולד הבא הגמור כבר לא יהיה בכור, וזו ההלכה ע"פ **[מכילתא דרשב"י]** **(שמ' בא יג,ב) וְהֶעָבְרָתָ כְּלִפְטָרְחָם לָהּ**

(שמ' בא יג,ב) כל-בכור - כל בכור ... עד דאיכא (בהמה טהורה או טמאה) כול"י בכור [בישראל - הא כל מקום שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה]^(ז) **[בכורות ג,א]:**

[בבלי בכורות ג,א] וחכמים אומרים כל זמן שיד העובד כוכבים כו'. אמר רבי יהושע: ושניהם מקרא אחד דרשו; **(שמ' בא יג,ב) כל-**

בכור, רבנן סברי: בכור - מקצת בכור משמע, כתב רחמנא כל - עד דאיכא כוליה, ורבי יהודה סבר: בכור; כוליה בכור משמע, כתב רחמנא כל - דאפילו כל הדוא. **[רש"י בכורות ג,א]** **(שמ' בא יג,ב) כל-בכור** - בישראל רבנן סברי אי הוה כתיב בכור בישראל הוה משמע אפילו מקצת בכור דישראל הוי חייב בכורה (רבנן סברו שאם היה כתוב "בכור בישראל" שמשמעותו לישראל יש חלק בבכור ולגוי יש חלק בבכור והבכור יחשב לקדושה. אבל כתוב "כל-בכור ... בבני ישראל" ללמד שרק בכור של בהמה בבעלות מלאה של ישראל. תו"ת מוסף עוד מצב).

[תו"ת הערה ב] היינו אם היה להעובד כוכבים חלק אחד מאלף בולד הרי זו פטורה מן הבכורה, אבל אם היה לו בהעובר אבר אחד ששייך לו רואין כל שאלו יחתך זה האבר יהיה בעל מום למזבח הרי זה פטור ואם לאו חייב, ומשכחת לה בחתוך אבר שלא יהיה בעל מום כגון ביתרת אבר, וע"ל **(שמ' תשא לד, ט)** **וְכָל-מִקְדָּשׁוֹ תַזְכֵּר**, לענין פטור שותפות עובד כוכבים בהאם, ועיין בסמוך בדרשה **בבני ישראל הובאה ג"כ דרשה לפטור בכורה בשותפות עובד כוכבים ודרשינן בישראל ולא בעובד כוכבים, אמנם שתי הדרשות צריכות, דהתם ילפינן לעיקר הפטור בשותפות עובד כוכבים, וכאן ילפינן לענין שיעור השותפות דאפילו בכלל שהוא פטור:**

(שמ' בא יג,ב) כל-בכור – מקף כבורר בין בכור בהמה של ישראל בלבד והוא קדוש ויש הלכות השייכות לכך ובין בכור בהמה שיד עובד כוכבים בו (=שותף) כחלק מכולו ואינו קדוש ואם בעל איבר רואין כל שאלו יחתך זה האבר יהיה בעל מום למזבח הרי זה

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת לטוב (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; מצות ההשערת; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' שמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיררה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיררה. שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.

פטור ואם לאו חייב.

(שמ' בא יג,ג) כל בכור - יכול אפילו נקבה ת"ל **(דב' ראה טו,טי) הנזר תקדיש**, אי זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל **פטור כל רחם**^(א) **(בכורות יט,א):** **(דב' ראה טו,טי) גליהבכור אשר יולד בקרחה ובצאנה הנזר תקדיש לה' אלהיך לא תעבד בכרחה שורף ולא מגז בכור צאנה: (תו"ת הערה ג)** ולולא זאת (הכתוב **פטור כל רחם**) הוה אמינא אפילו יצתה נקבה לפניו (והזכר שגולד אחריה הוא בכור), ואף על פי דכתיב בכור (הכתוב **פטור כל רחם** שהגולד זכר שפטור את הרחם לא נולד לפניו), אך הו"א דבכור משמע כל שהוא בכור לשנים מאחיו הזכרים, וכמו ותאמר הבכירה (שהיתה הגדולה מבנות לוט שלא נשאו עדיין) אל הצעירה (פ' וירא):

(תוספתא מסכת בכורות (צוקרמאנדל) פ"ד,הט"ז) ... (חכמים נגד ר' ישמעאל) (דב' ראה טו,טי) הנזר תקדיש לה' אלהיך שכל מקום שני' זכר מוציא טומטום ואנדרוגינוס מן הכלל (פטור רחם ואינם בקדושת בכור):

(דב' ראה טו,טי) גליהבכור – פזר ראה במקומו לנושא שיעורי זמן אכילת קדשים משנה לשנה, ו/או לנושא מתן טובת הנאה בנושאים שונים בתורה אשר – תרסא כשיעור השותפות של גוי בכל שהוא שפוטור מבכור ו/או לנושא שיעורי זמן אכילת קדשים משנה לשנה, יולד – קדמא אפשר שרומז שבכור יהיה בבהמות ששומרות על צורתן מקדמת דנא מימי בראשית, ולא בנדמה ולא שחזר לקו הקדום מנדמה. וגם לא טומטום ואנדרוגינוס.

(בבלי בכורות יז,א) אמר רבי יוחנן: מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה, מאי טעמא? אמר קרא: (במדבר פינחס כח,טו) אָחֶיךָ - המיוחד ובא מששת ימי בראשית. שעיר – קדמא, בא מקדמת דנא מששת ימי בראשית

פטור כל רחם - יכול אפי' יצא אחר יוצא דופן ת"ל בכור^(א) **(בכורות ג,א):**

פטור כל רחם - אמר רב אדא בר אבהו, לוייה שילדה בנה פטור מחמשת סלעים, מאי טעמא, דאמר קרא **פטור כל רחם**, בפטר רחם תלי רחמנא^(א) **(בכורות מז,א):**

(תו"ת הערה ה) ואפילו ילדה ג"כ מישאל פטור, כיון דבכור בפטר רחם תלי רחמנא, ולא קשה לפ"ז למה פטור הבכור הנולד מישאלית הנשאת לכהן וללוי, דהתם הפטור מטעם אחר הוא, דילפינן בק"ו אם פטרו את של ישראל במדבר אינו דין שיפטרו את עצמן כמבואר ריש פ"ק וריש פ"ב דבכורות:

(שמ' בא יג,ב) כל רחם – מקף בכור בן אשה שאינה לוייה או כהנת שבנה הבכור קדוש בקדושת בכורה וצריך פדיון חמשה סלעים **ובין** לוייה או כהנת שבנה הבכור קדוש בקדושת בכורה ופטור מפדיון חמשה סלעים

פטור כל רחם - היוצא דופן אינו בכור, מ"ט דכתיב **פטור כל רחם**, פטר רחם בעינן^(א) **(בכורות מז,ב):**

(תו"ת הערה ו) וכן אינו בכור לנחלה דכתיב בענין נחלה וילדו לו (ר"פ תצא) דרך הולדה בעינן, וגוי

(שמ' בא יג,ב) פטור כל רחם בבני ישראל – מהפך פשטא מוציא מפשט הפוסט כדדרכה ונולד שלא כדרכה ואינו קדוש בקדושת בכור ולא בכור לנחלה

בבני ישראל - הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו, אף על פי שאינו רשאי^(א), והמשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה^(א) פטור מן הבכורה, שנאמר בישראל - ולא באחרים^(א) **(בכורות יג,א):**

(תו"ת הערה ז) דאסור למכור בהמה גסה לעובד כוכבים גזירה שמה מתוך זה ילמוד ישראל היתר גם להשאילנה או להשכירנה לעובד כוכבים והעובד כוכבים יעשה עמה מלאכה בשבת ויעבור ישראל על שביעת בהמתו, ועוד טעמים יש בזה [ועיין ביו"ד סי' קנ"א ס"ד דבזה"ז נהגו היתר בזה]:

(שמ' בא יג,ב) פטור כל רחם בבני ישראל – מהפך פשטא מונח זקף-קטן – ז"ק שתי דרשות, מהפך פשטא מוציא מפשט הפוסט כדדרכה ולא נפרט, דרשה שניה עשויה להיות בפשט דאסור למכור בהמה גסה לעובד כוכבים

שמות בא יג,ג: ויאמר משה אל-ה'עם זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מפית עבדים פי פתוך יד הוציא ה' אתכם מזה: ולא יאכל חמץ:

(תורה תמימה) [ג,ה) ולא יאכל חמץ - אמר חזקיה, מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה, שנאמר **(ג,ה) ולא יאכל חמץ** - לא יהא בו היתר אכילה^(א) **[פסחים כא,ב]:**

(תורה תמימה הערה טו) פירש"י מדקרינן **(ג,ה) ולא יאכל** משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה באות שלוקח בדמים דבר מאכל, עכ"ל. וצ"ע למה כל האריכות הזאת, ולמה לא נפרש כפשוטו, דלא יאכל משמע אפילו להאכיל לאחרים, והיינו משום ההנאה דאית לי' להמאכיל, וכ"מ במכילתא דדריש מן לא יאכל לעשות. את המאכיל כאוכל, והיא היא גם כונת הגמרא. - והנה ה-**(רמב"ם פ"א ה"ב מחמץ)** הביא דרשה זו דחזקיה, ואע"פ דכ"מ בחבורו פוסק כר' אבהו דכל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, אך ידוע דרכו דהיכא דאין נ"מ לדינא מביא דרשה היתור ששטה כמ"ש בחבורו כ"פ, ולבד זה כפי המתבאר בסוגיא הנה ר' אבהו אינו כחולק על חזקיה אלא כמוסיף, ועיין ברו"ן, ולכן העתקנו גם אנו דרשה זו דחזקיה. - ודע דאע"פ דלכו"ע חמץ בפסח אסור בהנאה כמו אכילה, בכ"ז אינו חייב כרת על

הנאה, וטעם הדבר כתבו ה-**(תוס' בסוגיין כ"א ב')** ד"ה כל מקום, משום דגבי כרת כתיב **(שמ' ב יב,טו) ק"ו** **כל רחם** **הגפוש**, (מונח לגרמיה מונח רביעי גרשיים מהפך פשטא) ואפילו לר' אבהו לא משמע כי כל אוכל לכלול גם הנאה, עכ"ל. ולולא דבריהם אפשר לומר מדמריבין רבוי מיוחד בשותה חמץ שהוא בכרת, כמ"ש ב-**(חולין ק"כ א')** **(שמ' ב יב,טו) ונכרחה הגפוש** לרבות השותה, א"כ ממילא מבואר דעל הנאה ליכא כרת, דאי לאו הכי ל"ל לרבות השותה תיפוק ליה דנהנה:

(שמ' ב יב,טו) ולא יאכל – מרכא טפחא, טפחא בתפקיד פותח טפח לאפיין את מה לא יאכל. **חמץ** – סלוק

ולא יאכל – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות. ע"פ **(תו"ת הערה טו)** **רבני** איסור הנאה מהאכלת חמץ לאחרים, לכלב שלו או של אחרים או בהמת הפקר **[ירושלמי פסחים פ"ב ה"א]**.

רבני רבוי מיוחד בשותה חמץ שהוא בכרת, כמ"ש ב-**(חולין ק"כ א')** **(שמ' ב יב,טו) ונכרחה הגפוש** לרבות השותה, **רבני** ולא יאכל חמץ - **ולא יאכל** - לעשות את המאכיל כאוכל^(א) **[מכילתא]:**

(שמ' ב יב,טו) חמץ – סלוק, מגביל מבואר דעל הנאה ליכא כרת, דאי לאו הכי ל"ל לרבות השותה תיפוק ליה דנהנה: **[ירושלמי פסחים (וילנא) יא,ב]** דיון האם "לא יואכל" או "לא יאכל" מלמד בנוסף על איסור אכילה גם איסור הנאה מחמץ בפסח.

התוכן בבנין נפעל מלמד על איסור להאכיל חמץ לאחר. **ולא יאכל** – מרכא טפחא מרבה על התוכן איסור הנייה (הנאה) מחמץ.

חמץ – סלוק מגביל איסור האכילה וההנאה מדאורייתא רק לתקופת הפסח, האיסור של חמץ שעבר עליו הפסח הוא מרבנן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנית – הלהים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **מצצת ההשערות: אתנחז, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מוציא מפשט – מרכא = מרקי, רבוי; דרנא – מרקי; תבר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרקא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' ששעיה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפקא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפקא** – קבוצה שמעמטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בר"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא טגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר תחמים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עמירה. שגגה = שכהה: **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עמירה. שגגה = שכהה: **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(יג,ז) וְלֹא-יָרְאֶה – מקף בורר בין ראייה מותרת של חמץ או שאר שעבר עליו הפסח אחר הפסח ובין ראייה אסורה
(יג,ז) וְלֹא-יָרְאֶה לְךָ שְׂאֵר – מרכא תבר טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים בהלכתם ביחס לנושא. כאן כלשון **[פסחים כ"ח א']** חמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח מותר בהנאה (ובאכילה), ושל ישראל אסור בהנאה
(תורה תמימה) (יג,ז) בְּכָל-גְּבֻלְךָ – נאמר כאן בגבולין שאור ונאמר בבתים (י"ב י"ט) שאור לא ימצא בבתים, מה שאור האמור בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן העובדי כוכבים אף שאור האמור בגבולין עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן העובדי כוכבים⁽¹⁾ **[שם ה' ב']**:
[תו"ת הערה כז] ר"ל דעיקר הדבר תלוי באחריות שמקבל הישראל על החמץ של עובד אלילים, דבאופן זה נקרא לך, וע"ע בפרשה הקודמת בפסוק שאור לא ימצא בבתים דרשה השייכא לכאן:
(תורה תמימה) (יג,ז) בְּכָל-גְּבֻלְךָ – יכול גבולך כמשמעו, ת"ל (י"ב י"ט) בבתים, מה בתיכם ברשותכם אף גבולך ברשותך^(ח) **[מכילתא]:**
[תו"ת הערה כח] ומפרש יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות עובד כוכבים כגון במשכון וכן יצא חמץ עובד כוכבים שאצל ישראל וכן חמץ שנפלה עליו מפולת שאע"פ שברשותו הוא אבל אינו יכול לבערו, וכבר זכרנו מענין זה בפרשה הקודמת, וע' ברא"ש לפסחים פ"א סי' ד' הביא מכילתא זו, ויעו"ש:

(שמ' בא יג,ז) בְּכָל-גְּבֻלְךָ – באופן כללי כל רשות של ישראל, של הפרט ושל הממלכה. אבל טעם מקף שב-**(שמ' בא יג,ז) בְּכָל-גְּבֻלְךָ** בתפקיד בורר בין כל השטחים שבשליטה של ישראל ובין שטחים שהם בבעלות ישראל וביניהם שטחים בבעלות נכרית, שטחי הקדש **(שמ' בא יג,ז) בְּכָל-גְּבֻלְךָ** – סלוק מגביל בל-יראה רק לשטחים שהם בבעלות ישראל. שטחים בבעלות או שכירות הנכרים ו/או שטחים שמונחים בהם מאכל של הקדש אינם בהגבלה.

[ירושלמי פסחים פ"א,ה"ג (וילנא ג,ב)] מתני' ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר וארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור וחכ"א אם לא בדק אור ל"ד יבדוק ב"ד אם לא בדק ב"ד יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ומה שהוא משייר ניחנו בצניעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו:

גמ' א"ר יוחנן טעמא דר' יודה כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה **[דב' ראה טז ד] וְלֹא-יָרְאֶה לְךָ שְׂאֵר**. (ועוד פעמיים ב-**[שמ' בא יג,ז] וְלֹא-יָרְאֶה לְךָ חֲמֵץ וְלֹא-יָרְאֶה לְךָ שְׂאֵר**) והכתוב **[שמ' בא יב,טו] תִּשְׁבְּתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם**. בעשה הוא. והא כתיב **[שמ' בא יב,טו] שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבֵתֵיכֶם**. א"ר יוסה מכיון שזה צריך לזה וזה צריך לזה כמי שכולן אחד. **[דב' ראה טז ד] וְלֹא-יָרְאֶה לְךָ** הייתי אומר הפקיד אצלו (אז השומר) יהא מותר (לראות). ת"ל **[שמ' בא יב,טו] לֹא יִמְצָא בְּבֵתֵיכֶם** **[קרבן העדה]**: ולא נאמר "לך" אז אסור גם בחמץ שלא של השומר). **אי [שמ' בא יב,טו] לֹא יִמְצָא בְּבֵתֵיכֶם** הייתי אומר ייחד לו בית (למפקיד) יהא אסור ת"ל **[דב' ראה טז ד] וְלֹא-יָרְאֶה לְךָ**. הא כיצד הפקיד אצלו אסור. ייחד לו בית מותר.

[קרבן העדה]: ייחד לו בית. כלומר לא קיבל עליו אחריות אלא אמר הרי הבית לפניך הניחו באחת מן הזויות):
הפקיד רמב"ם חמץ ומצה ד, ג] * גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו הרי זה חייב לבערו הואיל וקבל עליו אחריות נעשה כשלו, ואם לא קבל עליו אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר לאכול ממנו אחר הפסח שברשות הגוי הוא.

נראה שבקבלת אחריות לפקדון השומר חייב לבער החמץ מרשותו והחידוש שגם אם זה חמץ של גוי. אבל כאשר ייחד לפקדון מקום, משמעות הדבר שלא קבל אחריות, השומר לא חייב בביעור.
ה- **[ירושלמי פסחים פ"א,ה"ג]** לומד את היתר הראיה של חמץ מופקד במקום המיוחד למפקיד, שזה אז ללא אחריות השומר וזה נלמד מ-**[שמ' בא יג,ז]** **[וְלֹא-יָרְאֶה לְךָ]** כי ללא אחריות החמץ אינו של השומר.
בא-**[שמ' בא יב,טו]** **לֹא יִמְצָא בְּבֵתֵיכֶם** ללמד שאם השומר קיבל אחריות חייב לבער.
הנושא מרמז בטעם מקף ב- [דב' ראה טז,ד] וְלֹא-יָרְאֶה בתפקיד בורר בין ראייה במקום שהשומר קבל עליו אחריות ואז חייב לבער ובין מקום שהשומר לא קיבל עליו אחריות (=מקום שיוחד לפקדון) ולא חייב לבער.

(לפי הסבר ר' יוחנן עשוי להיות קושי בדברי ר' יהודה, כי גם בהמשך חכמים אומרים אם לא בדק בשעת הביעור יבדוק במועד ואם לא בדק יבדוק אחר המועד, ולכן לפי ר' יהודה אליבא ר' יוחנן צריך עוד שלוש בדיקות)
(המשך [יר' פס' פ"א,ה"ג]) מחלפה שיטתיה (יש להחליף ההסבר) דר' יודה. דתני (במשנה) ר' יודה אומר בודקין אור לארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור. וחכ"א אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק ב"ד. צריך לבדוק ג' פעמים. מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו את אמר צריך לבדוק ג' פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כל שכן.

(ויש לומר) לא צורכה (חזורים מהבנת דברי ר' יהודה אליבא דר' יוחנן אלא אם לא בדק באחת מזמני הבדיקות ב"ד אז) דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד (בדיקה אחת).
ומה שהוא משייר (לפי הביעור) יניחנו בצניעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו. כיצד הוא עושה כופה עליו כלי כפה עליו כלי ולא מצאו אני אומר יד נטלתו. לא כפה עליו כלי ולא מצאו אותו הבית צריך בדיקה או שאר כל הבתים לא יהו צריכין בדיקה.
כיצד [ש"ע אורח חיים הלכות פסח סימן תלד סעיף א] (כ) {א א {א} א <א} א (א) אחר הבדיקה יהא נזהר <א> ב <ב> בחמץ <ב> (ב) שמשויר להצניע (א) כדי שלא יצטרך א' <א> ב בדיקה ב' אחרת, כגון <ב> א * א ב יטלנו עכבר בפניו או אם יחסר לחמו כגון שיניח עשר ככרות וימצא תשע, ד <א> אבל בסתם א) שאינו יודע אם חסר ממנו אם לא, ב' לא. (ב) א' ואם כפה עליו כלי ולא מצאו, ג' <ג> <ה> ג] (ד) אינו צריך לבדוק, שודאי אדם נטלו. לכך ד <ו> (ה) יכפה עליו כלי או יטלנו באויר * או ד' <ז> יניחנו ד' בתיבה, מקום שאין <ז> עכבר יכול לבא. לא כפה עליו כלי **[רמב"ם חמץ ומצה ב, ז]** אין חוששין שמא גררה חלדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף, בדק ליל ארבעה עשר והניח עשר חלות ומצא ז תשע הרי זה חושש וצריך לבדוק פעם שניה שהרי גררה חלדה או עכבר בודאי.

[דב' ראה טז,ד] וְלֹא-יָרְאֶה – מקף בתפקיד בורר בין העובר על בל יראה (ואפשר גם בל ימצא) מסוף זמן ביעור (ראה תו"ת הערה כג ע"פ רש"י) עד כניסת יום טוב ובין לא עובר. ומזה חובת חיפוש חמץ שהוצנע אחרי הבדיקה ולא מצאו ובין שלא חייב בחיפוש.
[דב' ראה טז,ד] וְלֹא-יָרְאֶה – קדמא בתפקיד זמן קודם לזמן ביעור. בזמן בין בדיקה לביעור יניחנו לחמץ ושאר בצניעה. או זמן שבין זמן ביעור ובין תחילת היום טוב
[דב' ראה טז,ד] לְךָ שְׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלְךָ – מרכא תבר טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים בהלכתם ביחס לנושא. כאן כלשון **[יר' פס' פ"א,ה"ג]** כפה עליו (החמץ שהותר עד לביעור) כלי ולא מצאו אני אומר יד נטלתו. לא כפה עליו כלי ולא מצאו אותו הבית צריך בדיקה או שאר כל הבתים לא יהו צריכין בדיקה.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת לטוב (כ"ח במצבות האמתי - הלהים ק"ט, שם: המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ג; המצבת ההשערה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא - מוציא; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששניה לגול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא - סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורם ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גול - 3; רביע - 4; מונח רביע - זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה: תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה: פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

1.13 שמות בא י"א (התשפ"ג) (בהשתתפות נחלת יעקב)
בדיקת חמץ וביעור חמץ שמות בא י"ב, טו: שבעת ימים מצות האכלו אך ביום הראשון תשבתו שאר מפתיתכם ב"ו בלילה חמץ
ונכרתה הפגש שהוא מישראל מיום הראשון עד יום השבעה:

שמות בא י"ב, טז: וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם בלילה הראשון לא יעשה בכם אך אשר יאכל לבל-לפגש הוא לבדו יעשה לכם:
שמות בא י"ז: ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיתם חקת עולם:

שמות בא י"ח: בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:
[ירושלמי (וילנא א,א) פסחים פ"א,ה"א] מתני' אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: גמ' כתיב (שם' בא י"ב, יז) ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים. (שם' בא י"ב, יח) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. מה אנו קיימין (מה כוונת הכתוב בערב תאכלו מצת בארבעה עשר לניסן לכאורה) אם לאכילת מצה כבר כתיב (שם' בא י"ב, טו) שבעת ימים מצות האכלו. ואם לומר שמתחיל בארבעה עשר והכתיב (שם' בא י"ב, יח) עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. (ע"פ [פני משה] אם מ-14 זה 8 ימי אכילת מצה) אלא אם אינו ענין לאכילת מצה תניהו ענין לביעור חמץ.

ביעור חמץ - הלכה למעשה [ירושלמי פסחים א,א] לארבעה [רמב"ם חמץ ומצה פ"ב, ה"ג] ומדברי סופרים (ט: ע"פ הרב מיכל זילבר הי"ו דברי סופרים ברמב"ם ממשעו מהתורה רק אין ידוע הכתוב) לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו (בתיים וחצרות שברשות ישראל ולא הושכרו לנכרים ראה [ירושלמי פסחים פ"א,ה"א (וילנא ב,ב)] ד"ה כותים), וכן מדברי סופרים שבדקין ומשבתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור הנר, מפני שבליילה כל העם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה, ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר, וכן החכם * לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה.

ביעור חמץ - הלכה למעשה [ירושלמי פסחים א,א] לארבעה [רמב"ם חמץ ומצה פ"ב, ה"ג] ומדברי סופרים (ט: ע"פ הרב מיכל זילבר הי"ו דברי סופרים ברמב"ם ממשעו מהתורה רק אין ידוע הכתוב) לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו (בתיים וחצרות שברשות ישראל ולא הושכרו לנכרים ראה [ירושלמי פסחים פ"א,ה"א (וילנא ב,ב)] ד"ה כותים), וכן מדברי סופרים שבדקין ומשבתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור הנר, מפני שבליילה כל העם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה, ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר, וכן החכם * לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה.

בספירת (שם' בא י"ב, טו) שבעת ימים לאחור מהנאמר (שם' בא י"ב, יח) עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. מגיעים לליל ט"ו בניסן (בחדש הראשון), לכן הנאמר (שם' בא י"ב, יח) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת אינו כפשוט הכתוב ובלשון [ירושלמי א,א] אלא אם אינו ענין לאכילת מצה תניהו ענין לביעור חמץ. (פור גם מלמד לענינו כאן מעביר מאכילת מצה לביעור חמץ) אפשר שזה נלמד מתבנית הטעמים (שם' בא י"ב, יח) עשר יום לחדש בערב - קדמא מהפך פשטא זקף-קטן. זקף-קטן מורה על שני לימודים. תבנית הטעמים (שם' בא י"ב, יח) יום לחדש - מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד משני הלימודים מהזקף-קטן יוצא מפשט הכתוב. מוצע לומר, שמוציא מפשטו את הכתוב אחריו תאכלו מצת אל המשמעות הניתנת לו ע"י טעם (י"ב, יח) עשר - קדמא המלמד להקדים לערב ה-14 בחדש הראשון הכנה ל-האכלו מצת ע"י בדיקת חמץ וביעורו מרשות ישראל כדי לקיים את הנאמר (שם' בא י"ב, יט) שבעת ימים שאר לא ימצא בפתיתכם ובמקביל את הנאמר (שם' בא י"ז, יז) מצות יאכל את שבעת הימים ובמקביל בזמן פסח ולא ירצה לה חמץ ולא ירצה לה שאר ככל-גבולך:

(המשך) [ירושלמי (וילנא א,א) פסחים פ"א,ה"א] למה לאור הנר.
א"ר שמואל בר רב יצחק מפני שהנר בודק כל שהוא (מקומות צרים כסדקים וחורים). למה בלילה. א"ר יוסה שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. [פני משה פסחים פ"א,ה"א] למה בלילה. הלא הרמז מקרא ב"ד הוא (כמו שהתבאר לעיל על (שם' בא י"ב, יח)) (אם כן ש) ויבדקו ביום י"ד. (משיב הירושלמי) שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. שביום לא מהני כל כך:
(שם' בא י"ב, יח) בראשון בארבעה עשר - ס"ת נ-ה-ר = הנ"ר

בשם הרב א"מ פרל הי"ו (מוצ"ש י"ד כסלו התשע"ח): המשנה מלמדת שבדיקת חמץ לאור הנר מרומזת בתורה.
(שמות בא י"ב, יז) ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים
ושמרתם את היום הזה לדרתיתם חקת עולם:

(המשך) [ירושלמי שם] ר' מנא לא אמר כן (אומר טעם אחר לבדיקה בליל י"ד, כי נאמר) (שמות בא י"ב, יז) ושמרתם את היום הזה לדרתיתם חקת עולם: עשה שיהו היום והלילה (של י"ד) משומרין. (אפשר שהיות ור' מנא אמר היום והלילה ולא הלילה והיום, שיום נמשך אחר הלילה מקשה הירושלמי) ויתחיל ב"ג ויהא היום (של י"ג) והלילה (של י"ד) משומרין. (משיב הירוח) אף אית ליה כ"י (ר' מנא סובר כמו) דמר ר' יוסי (שהנר בודק בלילה יפה). (מקשה הירושלמי) ויתחיל אור (ליל) ל"ג. אין כיני (אם כן ש) יבדוק אפי' מר"ח.

(שמות בא י"ב, יז) ושמרתם את היום הזה לדרתיתם חקת עולם: הוא מבוא לביעור חמץ הנאמר ב- (שם' בא י"ב, יח) בראשון בארבעה עשר, כפי שהתברר לעיל.
(שמות בא י"ב, יז) ושמרתם את היום הזה לדרתיתם חקת עולם - מקף כבורר בין מצו בדיקה מן המובחר אור לי"ד ניסן ובין כל זמן אחר ראה הסבר לטעם מלת (שם' בא י"ב, יח) ארבעה - תרסא בתפקיד שיעור זמן [רמב"ם חמץ ומצה פ"ב, ה"ג] [ספר התודעה, הרב אליהו כי טוב, ביעור חמץ] (שמות בא י"ב, יז) ושמרתם את היום הזה לדרתיתם חקת עולם - קבוצה העשויה להתרחב, עם הלכה לא שיה לפרטיה; (שמות בא י"ב, יז) ושמרתם את היום הזה לדרתיתם חקת עולם - גרשיים מרכא תביר טפחא, כעין יצא להקל ולהחמיר, וזהו שההלכה לא שיה לפרטיה של הקבוצה.

(להחמיר א) (על מלת) מפני [רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה ג] (מהתורה ביעור חמץ רק בבתי מגורי ישראל. הקבוצה המורחבת) מדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו, וכן מדברי סופרים שבדקין ומשבתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור הנר, מפני שבליילה כל העם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה, ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר, וכן החכם * לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה. [להחמיר ב] [ירושלמי פסחים פ"א,ה"ג (וילנא ג,ב)] מתני' ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר וארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור וכן"א אם לא בודק אור ל"ד יבדוק ב"ד אם לא בודק ב"ד יבדוק בתוך המועד לא בודק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ומה שהוא משייר נישתנו בצניעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו: (זהו להקל מעונש כרת) [להקל א] [דף א עמוד א] מתני' אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה ובמה אמרו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ר) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שגור. מחיצה. שגגה = שכחה: תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שגור. מחיצה. עקירה. שגגה = שכחה: פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

נושא ד) הכלי של התושבע"פ של חלוק את היום עשוי להסביר את הנושא של "מקצת היום ככולו" **[בבלי נזיר ה-ו]** לסיום נזירות מרבנן ביום 30 עד הבאת הקרבנות, ואם נדר נזירות נוספת היא מתחילה בחלק היום שאחרי הקרבת הקרבנות של הנזירות הקודמת. **[בבלי פסחים ד,א]** שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד, ושמע מינה: מקצת היום ככולו. [רמב"ם הל' אבל פ"ז ה"א] אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים יום הרי זו שמועה רחוקה ואינה נוהגת אלא יום אחד ואינו קורע, וכאילו יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים ומקצת היום ככולו.

[רש"י פסחים נה,א] הכי גרסינן: רבינא אמר לעולם ביהודה – ודקשיא לך לייתי בארבעה עשר ובהשרשה – חד מקצת אמרינן, תרי מקצת – לא אמרינן, לענין השרשה חד מקצת היום ככולו אמרינן, אם היה מנכש בין השמשות של כניסת ארבעה עשר – הוה אמרינן דקלטה בארבעה עשר שלם ובחמשה עשר שלם ומקצת ששה עשר, אבל תרי מקצת, כגון מנכש בארבעה עשר דמיבעי לן למימר תרי מקצת – לא אמרינן.

[בבלי מועד קטן יז,ב] תנא ברא סבר לה כאבא שאול, דאמר מקצת היום ככולו, ויום שביעי עולה לו לכאן ולכאן. [שו"ע יור"ד הל' אבילות סימן שצט סעיף ג] (יד') אם קבר את מתו שבעה ימים קודם הרגל, ונהג בהם גזירת שבעה, הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, (טו') אפילו חל יום שביעי בערב הרגל, דמקצת היום ככולו ועולה לכאן ולכאן, ומותר לכבס ולרחוץ ט ולספר בערב הרגל. הגה: י סמוך לחשיכה (טור). יא ט] ובערב ז' { פסח מותר בכל אחר חצות, דהיינו מזמן שחיתת הפסח ואילך; ועדיף שיגלה קודם חצות, יב הואיל ואחרים אסורים לגלח אחר חצות (תשובת ר"י מינץ סימן ד').

[בבלי בכורות כב,א] ואיבעית אימא: לא אמרינן יולדת והכא במקצת היום ככולו קמיפלגי, לסבריה – אמרינן מקצת היום ככולו, לגמריה – לא אמרינן מקצת היום ככולו.

[בבלי בכורות כא,א] ואב"א: דכ"ע אמרינן מקצת היום ככולו, והכא במחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר קמיפלגי, **[בבלי נדה לג,א]** דבר אחר: יום שפוסקת בו סופרתו למנין שבעה. מתקיף לה רמי בר חמא: ותספרנו, ואנן נמי ניספריה, דקיימא לן מקצת היום ככולו! אמר רבא: אם כן שכבת זרע דסתר בזיבה היכי משכחת לה? והא מקצת היום ככולו! אי דחזאי פלגא דיומא – ה"נ, הכא במאי עסקינן – דחזאי סמוך לשקיעת החמה.

[ירושלמי כלאים פ"ב,ה"ב] גמ' עד כמה היא מזרעת עד כדי שתהא בארץ שלשה ימים במקום הטינא אבל לא במקום הגריד בעיא היא יתר. ותני כן מקצת היום ככולו במקום הטינא (בוץ)